

Danskernes økonomiske tryghed 2018

Indhold

03 Forord Thomas Mitchell

04 Økonomisk tryghed i Danmark og resten af Norden

KAPITEL 1

- 06 Vi er generelt økonomisk trygge
- 08 Danskere og nordmænd er de mest trygge
- 10 Ældre bekymrer sig mindre end unge
- 11 Højere indtægt ville øge unges tryghed
- 12 Økonomien bekymrer os sjældent
- 13 Aleneforældre er mere utrygge
- 14 Alvorlig sygdom bekymrer os mest
- 15 Vi er optimistiske om vores økonomiske fremtid
- 16 Bag om det økonomiske tryghedsindeks

18 Opsvinget giver privatøkonomisk medvind

KAPITEL 2

- 20 Danmark er inde i et sundt opsving
- 21 Flere og flere kommer i arbejde
- 22 Væksten er især drevet af hovedstaden
- 23 Arbejdsstyrken vokser hurtigst i de store byer
- 24 Fortsat fremgang på boligmarkedet
- 26 Turbulens på de nordiske boligmarkeder
– men ikke på det danske
- 28 Mange har flere penge mellem hænderne
- 30 Formuerne er vokset
- 31 Pensionsformuerne når nye højder
- 33 En del investerer i værdipapirer
- 34 Usikkerhed og mangel på viden afholder
os fra at investere
- 35 Hvilken investeringstype er du?

36 Privatforbruget under forandring

KAPITEL 3

- 38 Bedre balance i privatforbruget
- 39 Alle regioner oplever stigende forbrug – særligt
hovedstaden
- 40 Vi bruger flere penge, men på en anden måde
- 41 Madforbruget stiger
- 42 Boligen er vores største forbrugsudgift
- 43 Vi køber flere biler
- 44 Fritidsforbruget under forandring
- 46 En større andel af vores forbrug er rykket online
- 48 Kontantforbruget falder fortsat

50 Stigende levealder ændrer både arbejdsliv og pensionist- tilværelse

KAPITEL 4

- 52 Vi lever længere og længere
- 54 Mange er utrygge ved pension
- 55 Kun hver femte tjekker pension regelmæssigt
- 56 Vi sparer meget op til pension – og mere
end et sted
- 58 Tidligere tilbagetrækning kræver planlægning
- 60 Pension er også forsikring
- 61 Livsforsikringer bør stemme med livssituation
- 62 Mange selvstændige sparer ikke nok op til pension

Vores økonomiske tryghed

Vi har undersøgt danskernes økonomiske tryghed, og konklusionen er klar: Vi er generelt trygge i forhold til vores privatøkonomi. Og vi er optimistiske omkring vores privatøkonomi – både på vores egne og vores børns vegne. Sammenlignet med de andre nordiske lande er vi faktisk de mest optimistiske.

Trods det økonomiske opsving har vores tryghed ikke ændret sig meget siden 2017, og på tværs af landet er der heller ikke de store forskelle i vores økonomiske tryghed. Nordjyderne er ligesom sidste år stadig lidt mere trygge, og den økonomiske tryghed er stadig lidt højere blandt de ældre end blandt de unge.

Rapporten indeholder ikke bare tal og fakta om danskernes økonomi. Vi har også undersøgt, hvordan vi faktisk har det med vores privatøkonomi – hvordan vi oplever det økonomiske opsving, om vi kan få pengene til at række, og hvordan økonomi påvirker os.

Samtidig sætter vi fokus på, hvordan den stigende levealder ændrer både vores arbejdsliv og pensionisttilværelse. Er vi godt forberedte på et længere liv, eller hvad skal vi gøre, for at blive det?

Rapporten er skrevet til oplysning og inspiration, og vi håber, den vil være med til at starte samtaler om økonomisk tryghed, og hvad det betyder for os. Ikke bare en snak med banken, men også en snak med hinanden.

I tilknytning til rapporten har vi også udviklet en onlinetest, som du kan finde på danskebank.dk/tryghed. Her kan du på en sjov måde teste din økonomiske tryghed og se, hvem der ligner dig mest.

Rigtig god fornøjelse.

Thomas Mitchell
Direktør for Personal Banking,
Danmark

Økonomisk tryghed i Danmark og resten af Norden

I Danmark er vi generelt trygge ved vores privatøkonomi, og det økonomiske tryghedsindeks er uændret fra 2017. På tværs af Norden oplever vi også generelt økonomisk tryghed. Det afspejler blandt andet høje indkomster og generel lav arbejdsløshed. Vi er også optimistiske om vores økonomi og flertallet forventer, at den vil være bedre i fremtiden end i dag.

Tryghedsindeks 2018

10

Høj grad af økonomisk tryghed

9

8

7

6,6

Gennemsnit for danskerne

6

5

4

3

2

1

Lav grad af økonomisk tryghed

Vi er generelt økonomisk trygge

Dansk økonomi er inde i et opsving, og det afspejler sig også i vores økonomiske tryghed. 83 procent af os er i nogen, meget eller meget høj grad trygge ved vores privatøkonomi. Samtidig er over halvdelen af os generelt optimistiske omkring vores privatøkonomi.

Danske Bank har ligesom i 2017 undersøgt cirka 5.000 danskeres økonomiske tryghed. Og som noget nyt har vi også spurgt vores nordiske naboer. Resultaterne er samlet i et indeks, baseret på svarene til en række spørgsmål, der fortæller noget om, hvor trygge vi er. Spørgsmålene og svarene bag indekset findes på sidste side i kapitlet.

Tryghedsindekset er uændret i Danmark

Tryghedsindekset for Danmark viser et gennemsnit på 6,6 på en skala fra 1 til 10. Vores privatøkonomiske situation er altså karakteriseret ved, at vi generelt er økonomisk trygge – flere oplever at være trygge end utrygge. Sammenlignet med 2017 er indekset omtrent uændret fra 6,7 i 2017 til 6,6 i 2018.

Hvor trygge vi er, afhænger af en række forhold såsom alder, indkomst og hvor i landet, vi bor. Trygheden har det med at stige med alderen, og personer over 65 år er de mest trygge, mens unge mellem 18 og 24 år er de mindst trygge. Men hvor de unge er mindst trygge ved deres nuværende økonomiske situation, er de også de mest optimistiske omkring fremtiden.

74%

af de 25-34-årige forventer, at deres økonomi er bedre om fem år (51% blandt alle)

38%

af de 18-24-årige mener, de har en bedre økonomi end andre på samme alder (37% blandt alle)

Hvor trygge vi generelt føler os afhænger også af vores indkomster. Der er en klar tendens til, at højere indkomster giver øget tryghed. Og der er en svag tendens til, at mænd er mere trygge end kvinder.

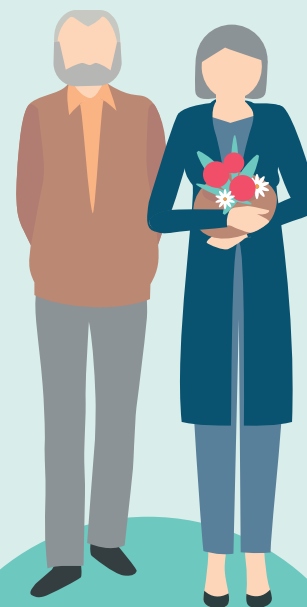
Opsvinget har ikke øget trygheden yderligere

Siden sidste år har dansk økonomi været inde i en positiv udvikling med økonomisk fremgang, flere i arbejde og stigende boligpriser. Det til trods er tryghedsindekset omtrent uændret på et stykke over middel.

At der ikke er en større udvikling kan skyldes flere forhold, herunder at det langt fra er alle, der føler, at opsvinget kommer dem til gode. For mens 41 procent synes, de har oplevet den samfundsøkonomiske fremgang, synes 34 procent ikke, de har oplevet en forskel, og 9 procent synes, at deres privatøkonomiske situation er forværret. Så selvom vi oplever en generel fremgang i dansk økonomi, er det ikke alle, der mener, at det kommer deres egen økonomi til gode.

Vores økonomiske tryghed fordelt på alder

Selvom vi generelt er økonomisk trygge, findes der nuancer og forskelligheder i vores tryghed afhængig af vores alder. Ligesom i 2017 er den mest trygge dansker en gift mand på +65 år, der er bosat i Nordjylland. Derudover finder vi en række andre forskelle i vores tryghed fordelt på alder. De er markeret i de grønne cirkler.

52%

af de 65+ bekymrer sig aldrig om deres økonomi [33% blandt alle]

52% af de 35-54-årige er som gennemsnittet i høj grad trygge ved deres privatøkonomiske situation (52% blandt alle)

61%

af de 55-64-årige er helt ubekymrede over, hvor meget kortsigtet gæld de har (54% blandt alle)

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Rapporten bygger blandt andet på en spørgeskemaundersøgelse blandt de nordiske lande med respondenter i alderen +18 år: 5.051 danskere, 3.100 nordmænd, 3.035 finere og 5.040 svenskere. Data udgør et repræsentativt udsnit af befolkningen i Norden. Analysen er gennemført af analyseinstituttet YouGov i marts 2018. Der henvises til data ved brug af kilden: YouGov for Danske Bank, 2018.

Danskere og nordmænd er de mest trygge

Vores nordiske nabolande er der også generel økonomisk tryghed. Vi har generelt høje indkomster, lav arbejdsløshed og gode forudsætninger for tryghed om vores privatøkonomi. Og på tværs af de nordiske lande er det da også halvdelen, der oplever en høj eller meget høj grad af økonomisk tryghed.

Tryghedsindekset for de nordiske lande viser, at danskerne og nordmændene er de mest trygge i Norden med en score på 6,6 på en skala fra 1 til 10. Svenskerne følger tæt efter med en tryghed på omtrent samme niveau – nemlig 6,5.

Finnerne scorer lavest på trygheds-skalaen med 6,1. Finnerne har på den ene side de laveste indkomster i Norden og har oplevet økonomisk modvind i en årrække. På den anden side er Finland nu den af de nordiske økonomier, der aktuelt oplever den største fremgang. Eksempelvis voksede dansk økonomi med godt 2 procent i 2017, mens finsk økonomi voksede med 3 procent. Det vidner om, at økonomisk vækst langt fra er den eneste faktor, der afgør, hvor trygge vi føler os.

Optimismen er størst i Danmark

I Danmark ser vi generelt optimistisk på fremtiden, og det trækker indekset op. Mens 55 procent af danskerne ser optimistisk på deres økonomiske situation, er det kun 37 procent af finnerne. Ser vi fem år frem, er der imidlertid stort set enighed på tværs af Norden, hvor lige over halvdelen i alle landene forventer, at deres økonomi har det bedre om fem år.

I Danmark er hver fjerde utrygge ved, om vi sparer nok op til pension. Det er på linje med Norge, og selvom det er en relativt stor andel, så er det væsentligt færre end i Sverige og Finland. Her er næsten 40 procent bekymrede for, om deres pension vil være tilstrækkelig stor, når de trækker sig tilbage.

Det afspejler også væsentlige forskelle i måden, pensionssystemerne er bygget op i de forskellige lande.

Svenskerne har lettest ved at få pengene til at slå til

27 procent af svenskerne bekymrer sig slet ikke om, hvorvidt de bruger for mange penge. Til sammenligning er danskerne noget mere bekymrede for overforbrug. Over 20 procent af danskerne bekymrer sig meget om overforbrug, mens det kun er 16 procent, der aldrig bekymrer sig. Det afspejler sig også i, at over 40 procent af svenskerne finder det nemt at få pengene til at række, og under 20 procent generelt finder det svært.

Nordmændene er mindst bekymrede

Nordmændene har kun sjældent økonomiske bekymringer. 46 procent af dem har aldrig bekymringer om at få

økonomien til at løbe rundt. I Danmark er det en tredjedel, som aldrig bekymrer sig om deres økonomi, mens tallet for finnerne er 20 procent.

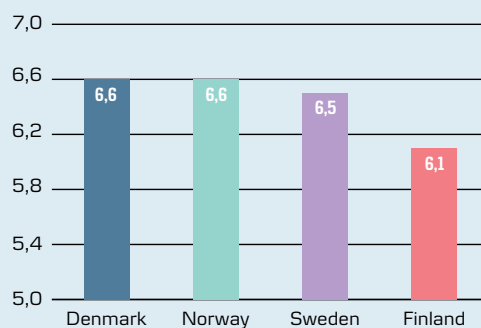
Nordmændene er også dem, der er mindst bekymret ved størrelsen på deres indkomst, og over 44 procent bekymrer sig stort set ikke om den. I Norge er de imidlertid noget mere bekymrede for størrelsen på deres gæld end i resten af Norden.

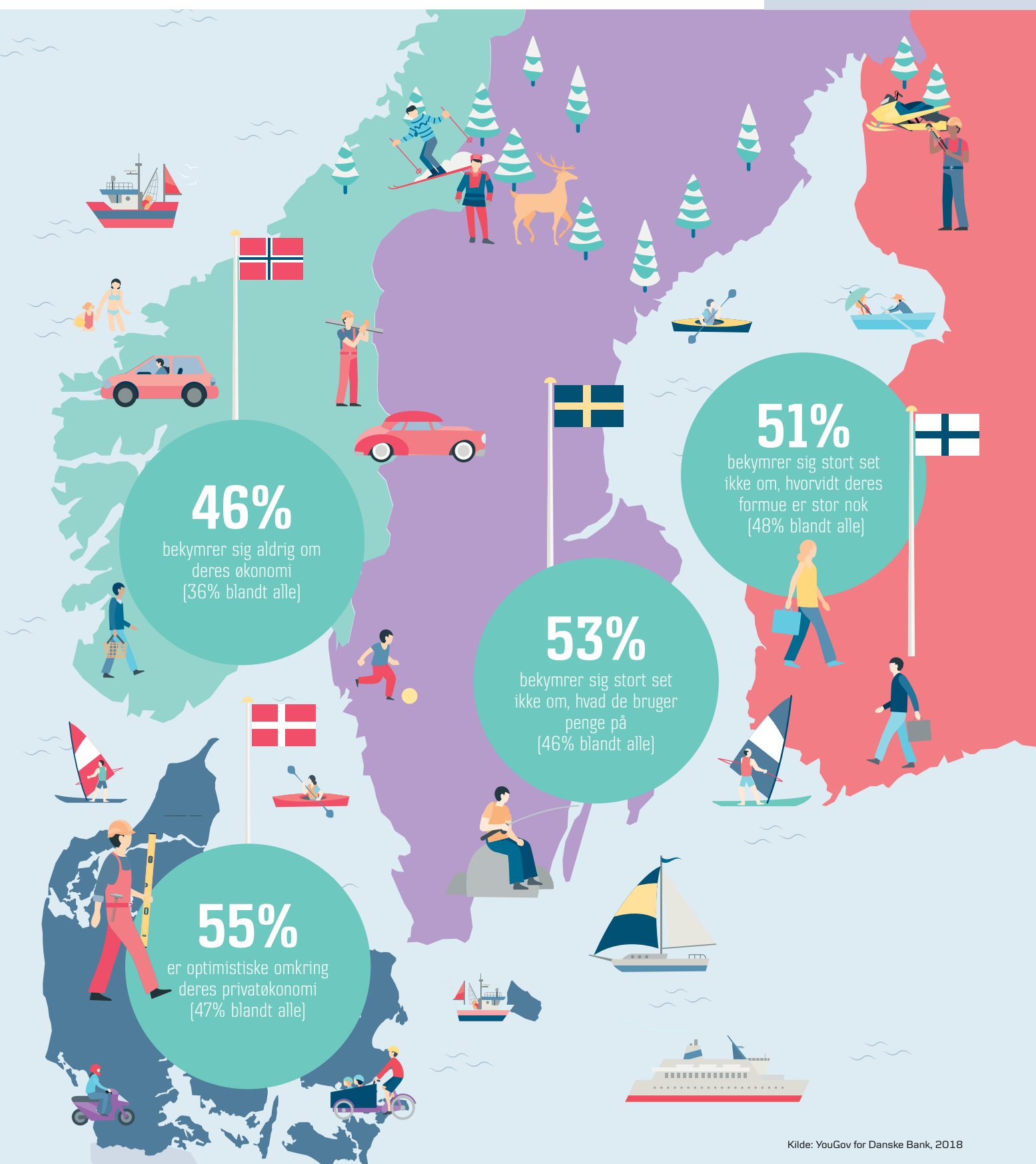
Finnerne er de mindst økonomisk trygge

Finnerne er generelt mindre trygge end i de andre nordiske lande. Næsten hver tredje finne bekymrer sig ugentligt eller oftere om deres privatøkonomi – den højeste frekvens i Norden. Sammenlignet med danskerne er de dog væsentligt mere selvsikre, når det kommer til deres formueforhold, og hvor 27 procent af finnerne slet ikke bekymrer sig om størrelsen på deres formue, gælder det kun 20 procent af danskerne.

Se flere nordiske resultater på side 16-17.

Tryghedsindekset på tværs af Norden

Ældre bekymrer sig mindre end unge

For 43 procent af danskerne er det generelt nemt eller meget nemt at få økonomien til at hænge sammen, og det samme gør sig gældende i andre spørgsmål om bekymring, herunder i forhold til vores indtægt, formue, forbrug og gæld. Der er dog også grupper, som oplever, at det kan være svært at få pengene til at række. Navnlig unge er mere bekymrede end ældre. Deres bekymringer afspejler i høj grad, hvor de befinder sig i deres livsforløb og deres relativt lave indtægt.

I den yngre målgruppe oplever 20 procent af de 35-54-årige og 17 procent af de helt unge, at det kan være

svært eller meget svært at få pengene til at række. Det står i modsætning til de +65-årige, hvor kun 11 procent oplever, det kan være svært.

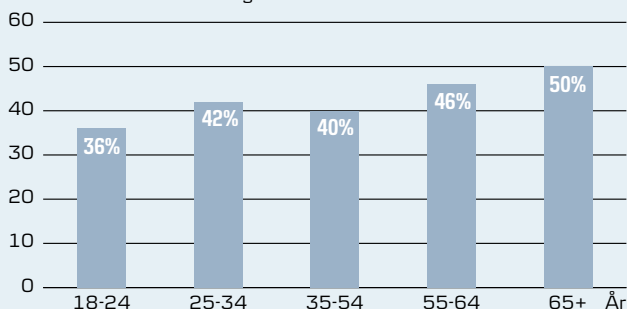
Forskellen hænger sammen med, at usikkerheden om den daglige økonomi er mindre blandt ældre

med en relativt stabil udvikling i indtægterne, navnlig hvis man har sikret sin pensionsudbetaling livsvarigt. Derimod er de +65-årige mere tilbøjelige til at bekymre sig om deres helbred.

Til sammenligning er der flere kilder til usikkerhed blandt unge. Her er det især mulighederne for at få fodfæste på arbejds- og boligmarkedet, der giver anledning til bekymring.

Det bliver nemmere at få økonomien til at hænge sammen med alderen

% der svarer nemt eller meget nemt

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Få bekymrer sig om gæld og formue

Det, der bekymrer os mest i vores privatøkonomi på tværs af aldersgrupper, er vores indtægt samt vores forbrug, herunder udgifter på husleje, dagligvarer, tøj mv. Vi er derimod langt mindre bekymrede for vores samlede

formue og vores gæld. Det hænger sammen med, at vores indtægter og udgifter fylder mest i vores hverdag, mens vores gæld og formue ikke er noget, vi på samme måde forholder os til løbende.

Højere indtægt ville øge unges tryghed

En højere indkomst ville for 48 procent af os øge vores økonomiske tryghed, og der er også en generel tendens til, at dem med højere indkomster er mere økonomisk trygge. De oplever blandt andet også langt sjældnere, at pengene ikke slår til, og at de derfor er nødt til at reducere deres forbrug. Det er især de unge, der mener, en højere indtægt ville medføre større økonomisk tryghed.

Lidt mere end hver tredje mener, at en opsparing kan give mere økonomisk tryghed. Blandt andet derfor ville flertallet også prioritere at øge deres opsparing, hvis de fik en indkomstfremgang. Hver fjerde mener også, at det at få større vished om deres økonomiske fremtid vil

skabe mere tryghed. Det gør sig især gældende blandt de 55-64-årige, der nærmer sig pensionsalderen. I den gruppe er det 30 procent, der ønsker vished om den fremtidige økonomi. Det kan blandt andet skyldes, at der er usikkerhed om, hvad der sker med ens økonomi, når man går på pension.

Det er også i denne gruppe, at interessen for at holde øje med sin pensionsopsparing er højest. Det afspejler et ønske om at kunne planlægge sin økonomi i pensionsalderen. Det er ikke overraskende relativt få over 65 år, som efterspørger mere vished om den fremtidige økonomi, blandt andet fordi de fleste i den alder generelt har et bedre overblik over deres pensionsudbetalinger.

Hvad ville gøre os mere økonomisk trygge?	18-24	25-34	35-54	55-64	65+
Højere indtægt	59%	59%	52%	37%	28%
Større opsparing	42%	43%	37%	26%	14%
Mere vished om fremtidig økonomi	26%	23%	25%	30%	19%
Større jobsikkerhed	19%	24%	23%	16%	1%

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

I hvilken grad bekymrer vi os i det daglige om følgende privatøkonomiske aspekter?

40%

bekymrer sig stort set ikke om, hvor stor deres **indtægt** er

45%

bekymrer sig stort set ikke om, hvor stor deres **formue** er

54%

bekymrer sig stort set ikke om, hvor stor deres **gæld** er

43%

bekymrer sig stort set ikke om, hvad de bruger deres **penge** på

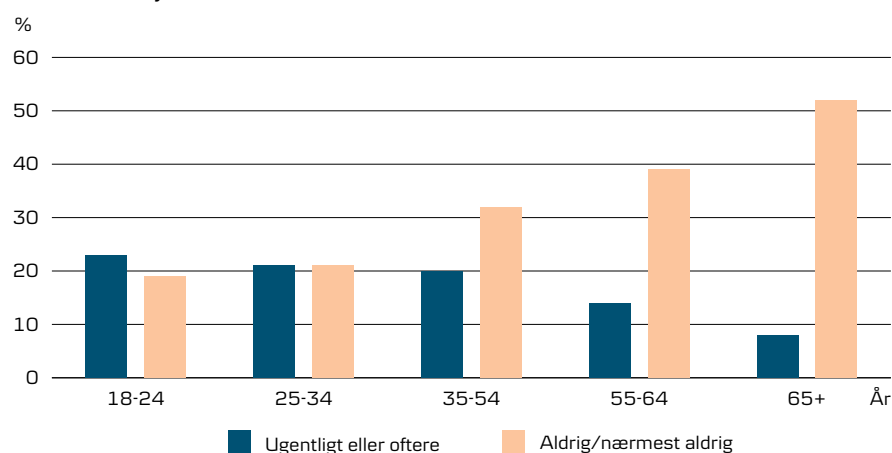
Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Økonomien bekymrer os sjældent

Cirka hver tredje bekymrer sig aldrig eller næsten aldrig om at få økonomien til at løbe rundt, mens cirka 20 procent bekymrer sig halvårligt eller sjældnere. Det vil sige, at godt halvdelen af os er relativt ubekymrede om vores økonomi. 17 procent oplever dog ugentligt eller oftere at være bekymret for sin økonomi. Trods fremgangen i dansk økonomi er det et stort set uændret billede i forhold til sidste års rapport om økonomisk tryghed.

Det er især blandt de unge 18-24-årige, at bekymringen er størst med 23 procent, der bekymrer sig ugentligt eller oftere. Modsat er det kun 8 procent blandt personer over 65 år, der bekymrer sig ugentligt eller oftere, og 52 procent i gruppen bekymrer sig aldrig eller nærmest aldrig. Det afspejler også, at den aldersgruppe generelt har nemmest ved at få økonomien til at hænge sammen.

Hvor ofte bekymrer vi os om vores økonomi?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Vores bekymringer for at få økonomien til at hænge sammen kan dreje sig om mange ting, herunder indkomst, uforudsete udgifter, gæld m.v. Planlægning og et fast budget kan være en hjælp, ligesom opsparing til en økonomisk buffer også kan give en mere varig tryghed i økonomien og sikre, at økonomien hænger sammen.

Aleneforældre er mere utrygge

Ud over, at de unge i højere grad oplever økonomisk utryghed, er der også en højere grad af bekymring blandt aleneforældre. Sammenlignet med par med hjemmeboende børn, hvor 55 procent oplever stor økonomisk tryghed, er det kun 40 procent blandt aleneforældre.

Det er også aleneforældrene, der bekymrer sig oftest om deres økonomi. 27 procent oplever ugentligt eller oftere at bekymre sig om at have penge nok. Det er 10 procentpoint mere end gennemsnittet af befolkningen og 10 procentpoint mere end blandt familier med to forsørgere.

Forskellen på, hvor nemt det er at få økonomien til at hænge sammen for aleneforældre og børnefamilier med to forældre, er også tydelig. 29 procent af aleneforældrene oplever, at det er svært at få økonomien til at hænge sammen. Det er 12 procentpoint mere end blandt par med børn.

I 2016 var den gennemsnitlige familieindkomst før skat for en familie med kun en forsørger 429.000 kroner – under halvdelen af de 907.000 kroner en parfamilie med børn tjente før skat. Den

overordnede økonomiske situation i familien er altså med til at forklare, hvorfor aleneforsørgere generelt oplever en større økonomisk utryghed end gruppen med to forsørgere. Trygheden kan også være større for parforsørgere, da ansvaret for økonomien i højere grad deles.

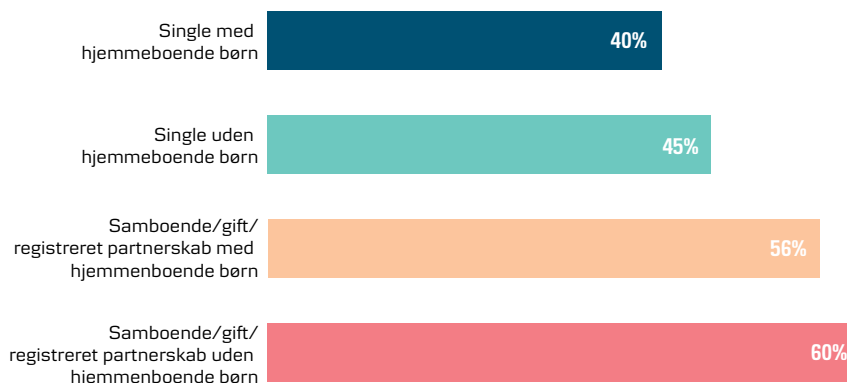
Stærk optimisme for fremtiden

Mens der er mere bekymring for familiens aktuelle økonomiske situation blandt aleneforældre, er de generelt mere optimistiske for fremtiden end gennemsnittet. Over 60 procent af dem har positive forventninger til deres økonomi om 5 eller 10 år – omtrent på linje med forventningerne hos par med børn.

Samtidig forventer 65 procent af aleneforældrene, at deres børn vil blive bedre økonomisk stillede end dem selv, mens kun godt 7 procent tror, de stilles værre. Til sammenligning er det omtrent halvdelen af par med børn, der forventer, at deres børn vil blive bedre stillede.

På tværs af forældregrupper og indtægtsstørrelser er der en generel optimisme for, at fremtidige generationer vil være bedre økonomisk stillede end dem selv. Det peger på, at danskerne generelt vurderer, at der er en vis økonomisk mobilitet mellem generationerne.

I hvor høj eller meget høj grad er vi trygge ved vores økonomiske situation?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Top 3 over hvad vi bekymrer os om

1: Alvorlig sygdom

2: Arbejde/ jobmuligheder

3: Økonomi

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Alvorlig sygdom bekymrer os mest

Økonomi er ikke alt, og det er da heller ikke det, vi generelt bekymrer os mest om. Alvorlig sygdom og vores arbejde/jobmuligheder topper listen over bekymringer for fremtiden, mens økonomien kommer ind på en tredjeplads. Vores alderdom, forhold om vores børn og parforhold ligger længere nede på listen, og 11 procent af os bekymrer os slet ikke om fremtiden.

Det er især de unge 18-24-årige, der bekymrer sig om deres jobmuligheder (49 procent) og fremtidige økonomi (31 procent), mens alvorlig sygdom bekymrer denne gruppe mindre. Hos de +65-årige er det omvendt alvorlig sygdom, der bekymrer 62 procent, ligesom

alderdom er en bekymring for 39 procent. Forhold omkring børn bekymrer næsten hver fjerde i aldersgruppen 35-54 år, mens parfold/ægteskab bekymrer mest i 18-34 års alderen.

Vores bekymringer knytter sig dermed meget til vores livssituation og alder. Når vi er unge og ikke har fast fodfæste på arbejdsmarkedet, giver det anledning til bekymring – også for økonomien. Omvendt er det i årene med hjemmeboende børn, især bekymringer for dem som fylder, indtil vi kommer op i årene, hvor alderdom og alvorlig sygdom giver bekymringer.

Vi er optimistiske om vores økonomiske fremtid

Jo længere frem vi kigger, desto mere optimistiske er vi omkring vores økonomi. Den store optimisme på tværs af alder hænger blandt andet sammen med, at mange, der befinder sig i en svær økonomisk situation, eksempelvis fordi de er uden job, eller studerende, regner med, at det er en midlertidig tilstand. Og de forventer – med rette, at den økonomiske fremtid ser lysere ud, når de kommer i arbejde. Samlet set forventer 50 procent, at deres økonomi er bedre eller meget bedre om fem år end den er i dag.

Flertallet tror, de kan blive velhavende

Alle er imidlertid ikke lige optimistiske om udsigterne til at blive velhavende. Der er en klar tendens til en større tro på, at vi kan blive velhavende som unge end som gamle. 33 procent af de 18-24-årige tror, de har mulighed for at blive velhavende, mens det kun er 8 procent af de 55-64-årige, der finder det realistisk. Det er ikke overraskende, da det også er i denne gruppe, at flest oplever allerede at være velhavende.

For flertallet af os handler det at være velhavende om ikke at behøve at

bekymre sig om vores privatøkonomi – og navnlig for kvinder er det afgørende.

Vores drømme ændrer sig med alderen

Mens mange unge drømmer om at blive færdig med en uddannelse, så fylder rejser og at holde mere fri, mere blandt de ældre. På tværs af køn og alder drømmer vi allesammen om at rejse mere (22 procent), og det er en drøm som forstærkes med alderen. Blandt de +65-årige vil hver fjerde gerne vil rejse mere. Det understreger også, at når vi lever længere, giver det os også større mulighed for at rejse mere og generelt bedre tid til at udleve vores drømme. Læs mere i kapitel 4 om, hvad det betyder for vores arbejdsliv og pension, at vi lever længere.

Hvad drømmer vi om på tværs af aldersgrupper?

	18-24	25-34	35-54	55-64	65+
Rejse mere/holde mere fri	9%	10%	24%	32%	25%
Opnå et personligt mål	5%	8%	16%	11%	12%
Få nyt arbejde/få et arbejde	6%	14%	13%	6%	0%
Gennemføre en uddannelse	36%	12%	2%	0%	0%
Møde en kæreste/partner	12%	9%	7%	4%	3%
Få hus/lejlighed	10%	14%	4%	3%	1%
Stoppe med en dårlig vane	2%	3%	5%	6%	5%
Få børnebørn/oldebørn	1%	0%	2%	5%	8%
Få børn	4%	12%	2%	0%	0%
Få en bil	3%	3%	2%	2%	3%
Blive gift	3%	4%	2%	1%	0%
Ved ikke/andet	7%	12%	20%	30%	41%

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2017

Bag om det økonomiske tryghedsindeks

Det økonomiske tryghedsindeks er dannet på baggrund af svarene fra følgende ni spørgsmål, som handler om vores bekymringer, optimisme, tryghed og forventninger. Det samlede indeks går fra 1 til 10, hvor et lavt tal indikerer en lav grad af økonomisk tryghed, mens et højt tal indikerer en høj grad af økonomisk tryghed

Hvert spørgsmål indgår i indekset med lige vægt. Det mest positive svar til hvert spørgsmål svarer til 10, mens det mest negative svar svarer til 1. Samlet set giver det en score på 6,6 for Danmark, 6,6 for Norge, 6,5 for Sverige og 6,1 i Finland. Det vil sige, at den samlede økonomiske tryghed for Norden i 2018 er målt til 6,4 på en skala fra 1-10.

I hvilken grad føler vi os trygge ved vores nuværende privatøkonomiske situation?

Slet ikke	4%	8%	6%	13%
I mindre grad	10%	11%	11%	18%
I nogen grad	31%	30%	28%	39%
I høj grad	31%	30%	33%	21%
I meget høj grad	21%	18%	19%	5%

Hvor ofte bekymrer vi os om, hvorvidt vi har penge nok til at kunne få vores økonomi til at løbe rundt?

Dagligt	7%	7%	6%	15%
Ugentligt	10%	5%	5%	14%
Månedligt	14%	16%	15%	22%
Kvartalsvist	9%	8%	8%	9%
Halvårligt	5%	7%	5%	6%
Sjældnere end halvårligt	14%	8%	9%	10%
Aldrig/nærmest aldrig	33%	44%	46%	20%

Hvor pessimistiske eller optimistiske er vi generelt i forhold til vores privatøkonomiske situation?

Meget pessimistisk	2%	5%	4%	8%
Noget pessimistisk	4%	7%	6%	10%
Lidt pessimistisk	11%	13%	12%	14%
Neutral	24%	25%	30%	27%
Lidt optimistisk	19%	15%	15%	16%
Noget optimistisk	22%	24%	17%	16%
Meget optimistisk	14%	8%	11%	5%

Hvordan forventer vi, at vores privatøkonomiske situation vil være om 5 år i forhold til vores nuværende situation?

Meget dårligere	1%	4%	2%	4%
Noget dårligere	3%	6%	4%	5%
Lidt dårligere	9%	10%	8%	8%
Hverken dårligere eller bedre	28%	21%	25%	23%
Lidt bedre	20%	17%	22%	24%
Noget bedre	22%	21%	19%	19%
Meget bedre	8%	14%	12%	9%

I hvilken grad føler vi os trygge nok ved, at vi sparer nok op til pension?

(Uden pensionister)

Slet ikke	8%	18%	11%	18%
I mindre grad	16%	16%	15%	19%
I nogen grad	28%	23%	26%	27%
I høj grad	17%	12%	13%	12%
I meget høj grad	9%	6%	8%	5%
Sparer ikke op til min pension	12%	18%	13%	9%

I hvilken grad bekymrer vi os i det daglige om, hvor stor vores indtægt er?

(for eksempel løn, offentlige ydelser såsom kontanthjælp, og SU, pension, aktieafkast m.v.)

Slet ikke	17%	21%	19%	18%
I mindre grad	23%	23%	25%	22%
I nogen grad	27%	26%	26%	28%
I høj grad	14%	12%	12%	14%
I meget høj grad	9%	11%	10%	12%

I hvilken grad bekymrer vi os om, hvor stor vores formue er?

(for eksempel opsparing, aktier, obligationer, fast ejendom)

Slet ikke	20%	23%	23%	27%
I mindre grad	25%	24%	29%	23%
I nogen grad	24%	25%	21%	21%
I høj grad	11%	8%	8%	6%
I meget høj grad	5%	7%	5%	4%

I hvilken grad bekymrer vi os om, hvor meget gæld/lån vi har?

(for eksempel til realkreditinstitutter, bank, SU og familie/venner)

Slet ikke	34%	37%	28%	33%
I mindre grad	18%	18%	21%	18%
I nogen grad	14%	15%	17%	17%
I høj grad	7%	7%	8%	7%
I meget høj grad	5%	6%	5%	5%

I hvilken grad bekymrer vi os om, hvad vi bruger penge på?

(for eksempel husleje, dagligvarer, tøj, oplevelser, ferie m.v.)

Slet ikke	16%	27%	18%	21%
I mindre grad	26%	26%	26%	24%
I nogen grad	28%	24%	25%	27%
I høj grad	14%	11%	14%	13%
I meget høj grad	7%	6%	8%	10%

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Opsvinget giver privatøkonomisk medvind

Dansk økonomi vokser, og stadig flere kommer i arbejde. Opsvinget kommer også vores privatøkonomi til gode – eksempelvis via fremgangen på boligmarkedet og flere penge mellem hænderne. Opsvinget smitter også af på vores optimisme blandt andet ved, at flertallet forventer stigende boligpriser. Vi er dog stadig tilbageholdende med at bruge penge ovenpå krisen, og opsvinget er ikke ligeligt fordelt på tværs af landet.

Danmark er inde i et sundt opsving

Fremgangen i dansk økonomi fortsætter. I 2017 voksede økonomien med 2,2 procent, og det har udsigt til at fortsætte i 2018. Opsvinget i dag, med vækstrater på 1½-2 procent, er dog langt mere moderat, end den buldrende fremgang vi oplevede under højkonjunktoren i midten af 00'erne, hvor økonomien voksede dobbelt så hurtigt. Det betyder, vi har en lavere vækst end dengang, men det betyder også mindre risiko for, at det begynder at gå alt for stærkt, så højkonjunktoren fører til en overophedning af økonomien. Problemet ved en overophedning af økonomien er især, at det kan skabe ubalancer i økonomien, så en efterfølgende krise rammer hårdere.

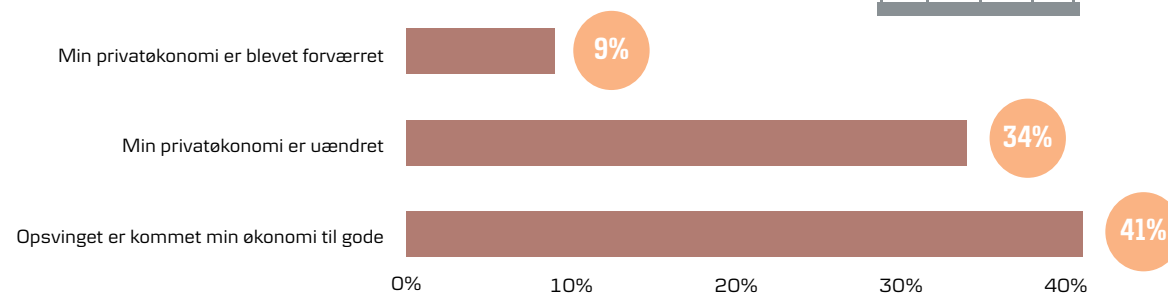
Mange mærker privatøkonomisk fremgang

Den fremgang, vi ser i økonomien i disse år, kommer også vores privatøkonomi til gode. 41 procent oplever, at opsvinget i dansk økonomi direkte har haft betydning for deres økonomi. Der er også en mindre gruppe (9 procent), der har oplevet en forværring af deres privatøkonomi de seneste år trods opsvinget.

Opsvinget mærkes især gennem fremgangen på boligmarkedet, hvor priserne generelt har været stigende siden 2012. Derudover betyder fremgangen på arbejdsmarkedet, at flere er kommet i job, og mange oplever

lønstigninger. Og størstedelen af dem, der er i arbejde, får gavn af, at lønningerne stiger hurtigere end priserne i samfundet generelt, hvilket også er med til at styrke købekraften. Samtidig vokser formuerne generelt, både som følge af stigende boligpriser, fremgang på de finansielle markeder, og fordi flere har større pensionsopsparinger.

Hvilken betydning har det økonomiske opsving generelt for vores privatøkonomi?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Flere og flere kommer i arbejde

Siden arbejdsmarkedet vendte i 2013, er 178.000 flere kommet i arbejde, og der er nu lige så mange i beskæftigelse som før krisen. Det betyder både, at mange, der før var arbejdsløse, nu er kommet i job, og at de, der er uheldige at miste deres job, har fået bedre mulighed for at få et nyt. Tal fra statens jobportal viser, at vi skal over 10 år tilbage, før der sidst var så mange ledige stillinger slået op som i dag.

Flere 55-64-årige på arbejdsmarkedet

Fremgangen i beskæftigelsen har blandt andet været drevet af, at flere seniorer fortsætter på arbejdsmarkedet. Hvor cirka 55 procent i alderen 55-64 år var i beskæftigelse omkring årtusindskiftet, er det i dag knap 70 procent.

Derudover har en væsentlig del af beskæftigelsesfremgangen været drevet af udenlandsk arbejdskraft, hvor især personer fra Østeuropa er kommet i job. Ud af beskæftigelsesstigningen på 178.000 siden 2013 kan omkring 70.000 tilskrives, at flere personer fra andre EU-lande er kommet i lønmodtagerjob i Danmark.

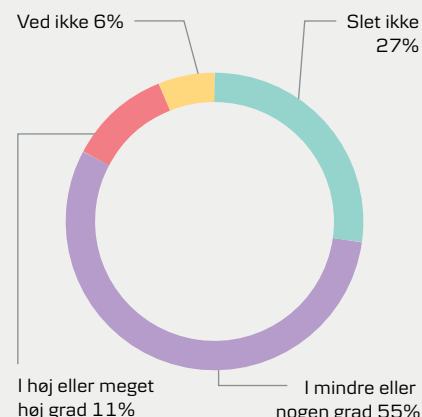
Der har aldrig været flere i lønmodtagerjobs end i dag, hvis vi tæller hoveder. Tæller vi derimod fuldtidspersoner, hvor der tages højde for, hvor mange timer der arbejdes, er beskæftigelsen endnu

ikke nået op på niveauet fra før krisen. Der er altså flere i beskæftigelse, men dem, der er i beskæftigelse, arbejder i gennemsnit færre timer. Det skyldes blandt andet, at flere i dag arbejder i fleksjob med få timer om ugen.

Stor jobsikkerhed

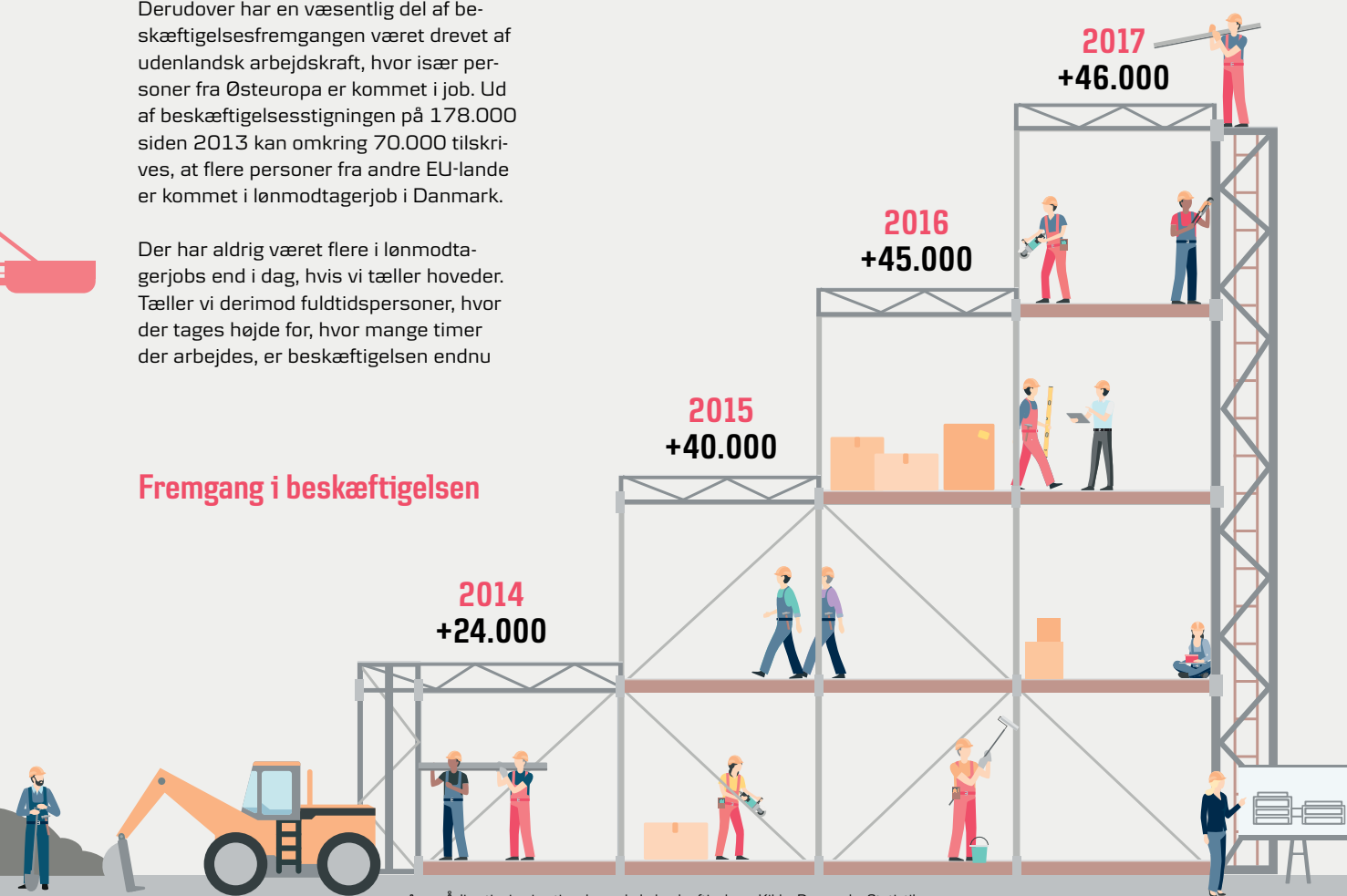
Mange oplever stor jobsikkerhed. 27 procent er helt ubekymrede for at miste deres job, mens 55 procent bekymrer sig lidt eller meget lidt for at miste deres arbejde. Og skulle uheldet være ude, så mener cirka hver tredje, at de relativt problemfrit kan få et nyt tilsvarende job. En stor del mener også, at de ved hjælp af opkvalificering eller brancheskift nemt kan få et nyt arbejde. Det vidner om stor fleksibilitet på det danske arbejdsmarked, hvor mange skifter job i løbet af et arbejdsliv.

I hvilken grad er vi bekymret for at miste vores job?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Fremgang i beskæftigelsen

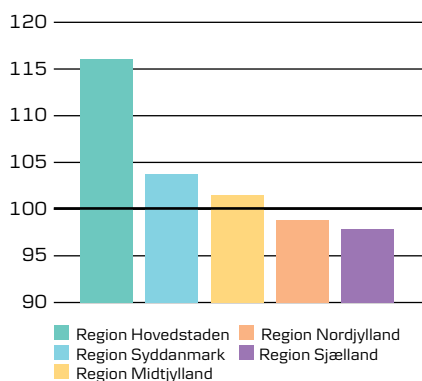

Anm: Årlig stigning i nationalregnskabsbeskæftigelsen. Kilde: Danmarks Statistik

Væksten er især drevet af hovedstaden

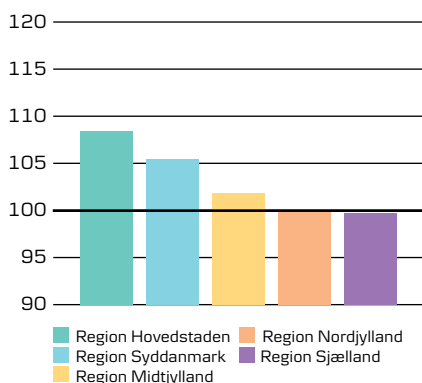
Regionalt BNP 2016

Indeks (2007=100)

Regionalt BNP pr. 20-64-årig 2016

Indeks (2007=100)

Kilde: Danmarks Statistik

Opsvinget ses på tværs af landet, og samtlige regioner har oplevet økonomisk vækst de seneste år. Det afspejler sig også i stigende boligpriser og fremgang på arbejdsmarkedet i store dele af landet. Opsvinget er imidlertid ikke jævnt fordelt på tværs af landet, og der er stadig dele af landet, hvor økonomien trods de seneste års fremgang, ikke er tilbage på før-krise niveauet.

Økonomien er vokset hurtigst i Region Hovedstaden. Her var økonomien 15 procent større i 2016 end på toppen i 2007. Det afspejler blandt andet en stor fremgang i industrien i Region Hovedstaden. Væksten i industrien under ét har generelt været drevet af en stor fremgang inden for medicinalindustrien.

For resten af landet er billedet et andet. Der har de seneste års vækst været mere beskeden, og i Region Sjælland og Region Nordjylland er økonomien stadig ikke tilbage på niveauet fra før krisen.

Det er dog ikke hele historien om, hvordan opsvinget udfolder sig i de forskellige områder. En stor del af forskellen er nemlig drevet af, hvem og hvor mange der bor i de forskellige dele af landet. Er der eksempelvis stor tilstrømning af arbejdskraft i et område, vil det også være med til at løfte produktionen. Omvendt vil områder, hvor der er færre i den arbejdsdygtige alder, også opleve,

at produktionen dæmpes alene af den årsag. Udviklingen i arbejdsstyrken er altså i sig selv afgørende for vækstbilledet i et enkelt område.

Befolkningssammensætningen præger væksten

Siden 2008 er arbejdsstyrken vokset med cirka 15 procent i København, og det er den største fremgang på landsplan. I andre store byer, som Aarhus og Aalborg samt i trekantområdet, har der også været stigende arbejdsstyrke. Det vidner om, at fremgangen i høj grad er centreret om bestemte steder i landet.

Tager vi højde for den effekt, tegner der sig et mere jævnt billede af den økonomiske udvikling på tværs af landet. Væksten har fortsat været stærkest i Region Hovedstaden, men den er noget mere beskeden, hvis man tager højde for det løft, der kommer fra befolkningssammensætningen.

Væksten ser noget bedre ud for Region Sydjylland og Region Sjælland, når man tager højde for befolkningssammensætningen. Det afspejler blandt andet, at det er nogle af de områder, der har oplevet den største tilbagegang i arbejdsstyrken i løbet af perioden, blandt andet fordi der er kommet flere ældre i forhold til personer i den arbejdsdygtige alder.

Arbejdsstyrken vokser hurtigst i de store byer

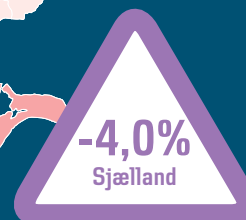
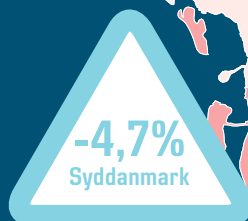
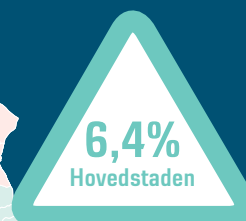
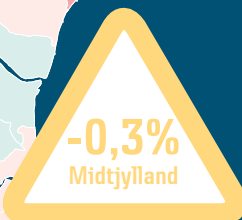
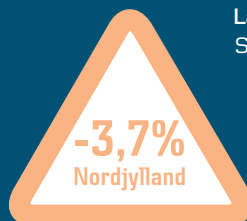
Når flere flytter mod de større byer, betyder det også, at det i visse områder er sværere at skaffe arbejdskraft. Eksempelvis finder vi landets laveste ledighed i Vestjylland og i Nordsjælland. Til sammenligning er ledigheden langt højere på Fyn, i København og Nordjylland med de højeste ledighedsprocenter i de københavnske vestegnskommuner, i Odense og på Lolland.

Udviklingen i arbejdsstyrken

%-vækst i arbejdsstyrken
(2008-2017)

-20% 20%

Det understreger også, at udfordringerne er forskellige. I nogle dele af landet er udfordringen, at befolkningsudviklingen gør det sværere at finde medarbejdere. I andre dele af landet har udfordringerne en mere social karakter. Det er ikke nok blot at se på væksten, så tegnes der eksempelvis et for negativt billede af den økonomiske udvikling i Vestjylland, hvor det kun er relativt få af dem, som er i arbejdsstyrken, der ikke er i job.

Lave renter har gjort dyre områder mere attraktive

Stigningen i arbejdsstyrken i og omkring de store byer i årene efter krisen skyldes en række faktorer. En af forklaringerne er, at de meget lave renter har gjort det mere tilgængeligt at købe i de store byer. Det til trods for, at priserne er steget kraftigt i disse områder. Èt er nemlig prisen på "til salg"-skiltet, noget andet er, hvor meget det koster om måneden at bo.

Mens der aldrig har været større forskel på, hvad der står på "til salg"-skiltet på en bolig i København og en i Vestsjælland, så er forskellen i den månedlige udgift ikke steget på samme måde. Hvor man i 2007 eksempelvis sparede godt 8.000 kroner om måneden i udgifter til renter og boligskatte ved at flytte fra et gennemsnitshus i Københavns Kommune til et gennemsnitshus i Slagelse Kommune, er besparelsen i dag på kun 5.500 kroner. Det er med til at forklare, hvorfor priserne er steget mere i de i forvejen dyre områder. Det betyder imidlertid også, at stigende renter vil bidrage til at trække i den anden retning, og gøre det relativt mere attraktivt at flytte til et billigere område.

Anm.: Arbejdsstyrken er estimeret på baggrund af udviklingen i lønmodtagerbeskæftigelse og bruttoledighed.
Kilde: Jobindsats og Danmarks Statistik.

Fortsat fremgang på boligmarkedet

Husprisstigninger på tværs af landet

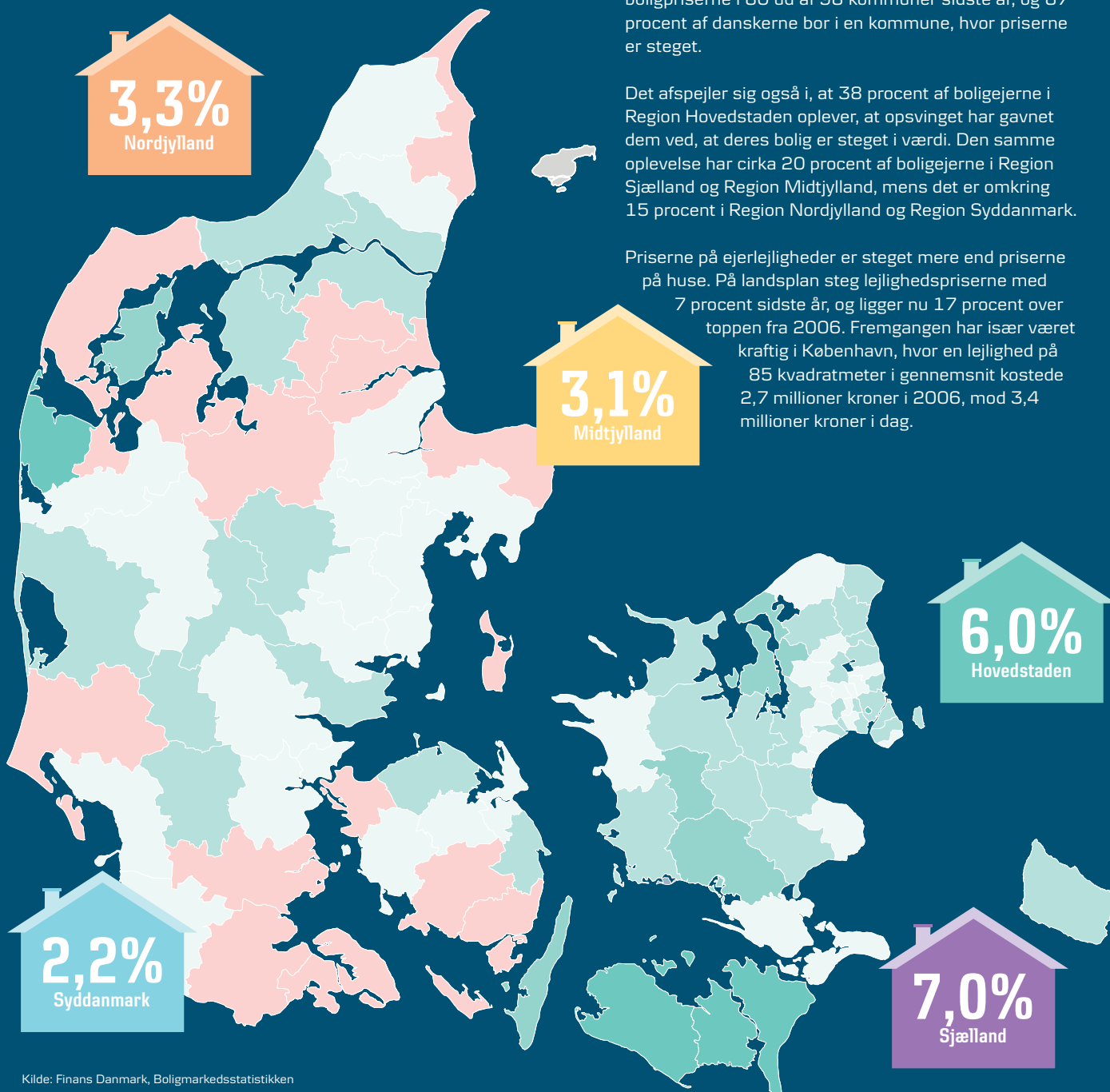
%-vækst i huspriser (2016-2017)

-5% 20%

Boligmarkedet har stor betydning for, hvor økonomisk trygge vi føler os. Ud over at udgøre rammen for vores liv, er boligen også det største aktiv, mange af os har – især for de 2,6 millioner danskere, der bor i ejerbolig. I 2017 steg boligpriserne med 4,5 procent på landsplan – mest i de større byer, men også i resten af landet. Faktisk steg boligpriserne i 80 ud af 98 kommuner sidste år, og 87 procent af danskerne bor i en kommune, hvor priserne er steget.

Det afspejler sig også i, at 38 procent af boligejerne i Region Hovedstaden oplever, at opsvinget har gavnet dem ved, at deres bolig er steget i værdi. Den samme oplevelse har cirka 20 procent af boligejerne i Region Sjælland og Region Midtjylland, mens det er omkring 15 procent i Region Nordjylland og Region Syddanmark.

Priserne på ejerlejligheder er steget mere end priserne på huse. På landsplan steg lejlighedspriserne med 7 procent sidste år, og ligger nu 17 procent over toppen fra 2006. Fremgangen har især været kraftig i København, hvor en lejlighed på 85 kvadratmeter i gennemsnit kostede 2,7 millioner kroner i 2006, mod 3,4 millioner kroner i dag.

Kilde: Finans Danmark, Boligmarkedsstatistikken

Friværdierne genopbygges

Fremgangen på boligmarkedet er med til at genopbygge friværdierne, der tog et væsentligt dyk mange steder i landet, da finanskrisen ramte. Friværdierne er i gennemsnit steget i 92 ud af 98 kommuner siden starten af 2012, hvor udviklingen på boligmarkedet for alvor vendte.

Men selvom det går den rigtige vej i det meste af landet, er det stadig langt fra alle steder, at friværdierne er tilbage på niveauet fra før krisen. Sammenligner vi med 2007, er det kun i Frederiksberg Kommune, at friværdierne i gennemsnit er højere i dag. Mange steder er privatøkonomien fortsat præget af, at kriseårene gjorde et væsentligt indhug i boligformuerne.

Stor optimisme blandt boligejerne

Der er tydelige tegn på optimisme blandt boligejerne, hvor 55 procent

forventer, at priserne fortsat vil stige i deres område de kommende år. Modsat mener 31 procent af boligejerne, at boligpriserne vil være uændret i deres område over det næste år.

Kun 6 procent forventer, at boligpriserne i deres område vil falde inden for det næste år, og navnlig i hovedstaden er der kun ganske få, der forventer prisfald. Det afspejler sig også i, at faldende priser ikke er noget, der giver anledning til stor bekymring. 74 procent er slet ikke eller i meget lav grad bekymrede for, om deres bolig vil falde i værdi. Til sammenligning er det kun 6 procent, der i høj grad er bekymret for det.

Forventningerne til boligrenteudviklingen er heller ikke en stor kilde til usikkerhed. 65 procent af boligejerne bekymrer sig aldrig eller i meget lav grad om, hvorvidt renten vil stige, mens kun 6 procent i høj grad bekymrer sig om en stigning.

Tegn på overoptimisme?

Det kan være positivt, at mange føler sig trygge ved deres fremtidige boligøkonomi, både i forhold til priser og renten. Det kan være udtryk for, at mange har god luft i økonomien, også hvis renten stiger og/eller priserne falder.

Det er imidlertid mindre positivt, hvis det er et udtryk for en generel overoptimisme for boligmarkedet. Eksempelvis, hvis forventninger om fremtidige prisstigninger er med til at drive priserne i vejret og dermed puste til en boble. Familiernes økonomi kan også være sårbar over for optimistiske forventninger om fortsat meget lave renter, hvis man eksempelvis har et variabelt forrentet lån og sidder så stramt i det, at en uforudset rentestigning kan medføre en væsentlig nedgang i levestandarden.

Det er selvfølgelig svært at spå om rente- og prisudviklingen på boligmarkedet, og selvom der ikke er udsigt til større rentestigninger de kommende år, er investeringshorisonten i reglen mere langsigtet for de fleste boligejere end blot et par år. Om man har planer om at bo i sin bolig i fem år, ti år eller resten af livet, har det betydning for, hvordan man skal indrette sig. Det er altid en god idé, at indrette sin privatøkonomi i tide, så den er mindre sårbar over for udsving i både renter og boligpriser. Det kan for eksempel ske ved at opbygge en økonomisk buffer eller ved at omlægge til fastforrentet lån – en tendens vi allerede er begyndt at se.

Hvor bekymret er boligejerne for prisfald i deres område?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Turbulens på de nordiske boligmarkeder – men ikke på det danske

På tværs af de nordiske lande tegner der sig et klart billede af, at danskerne er mest optimistiske omkring udviklingen på boligmarkedet. Nordmændene ser også relativt lyst på boligprisernes udvikling det kommende år til trods for, at priserne har været faldende, og bekymringen for stigende renter er relativt udbredt i Norge.

Svenskerne ser mindst optimistiske på prisudviklingen på boligmarkedet, og 16 procent af dem forventer, at priserne vil fortsætte ned – til sammenligning er det kun 6 procent i Danmark. For mens boligpriserne er steget herhjemme over det sidste år, har billedet været et andet i Norge og Sverige, hvor priserne er faldet.

Siden september sidste år er de svenske boligpriser faldet og ligger nu knap 4,5 procent lavere end sidste sommer. Navnlig lejlighedsmarkedet i Stockholm har været hårdt ramt med et prisfald på 8 procent siden efteråret. Trods den negative prisudvikling bekymrer sig slet ikke om faldende priser på deres egen bolig – på linje med forventningerne i de andre nordiske lande.

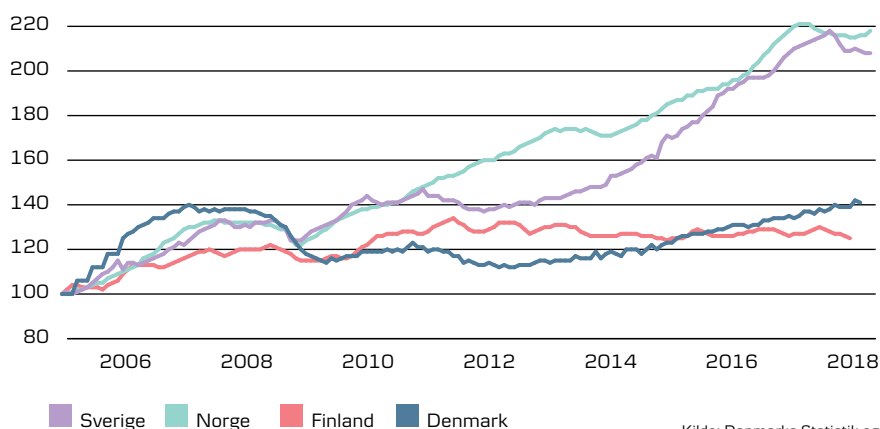
De faldende priser i Sverige skal ses i lyset af flere forhold. For det første er priserne steget kraftigt de seneste år. Det er med til at gøre boligmarkedet mere sårbart over for ændringer i udbud og efterspørgsel. Derudover har skærpede krav til afbetaling på boliglån lagt en dæmper på boligefterspørgslen, mens et kraftigt tiltagende nybyggeri af især dyre lejligheder har øget udbuddet af boliger.

For det danske boligmarked generelt er der ikke anledning til bekymring på samme måde, som det er tilfældet i Sverige. Priserne stiger langt mere moderat, og der er ikke tegn på en massiv udvidelse af boligmassen på landsplan, som vi har set i Sverige.

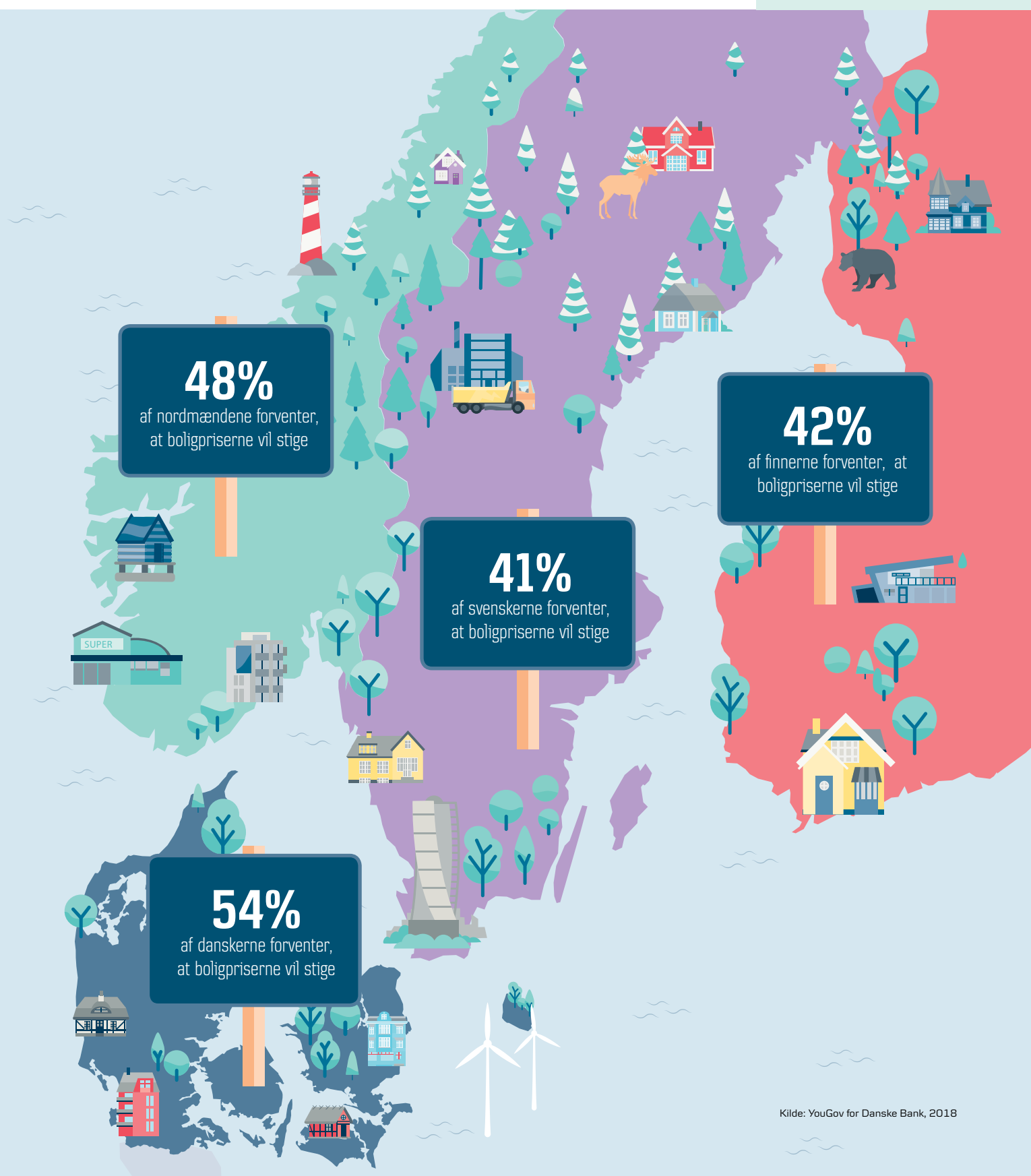
På lejlighedsmarkedet – især i København – er der mere anledning til årvågenhed. Her minder udviklingen mere om de kraftige prisstigninger, vi også har set i de andre skandinaviske hovedstæder, hvor priserne i både København, Oslo og Stockholm steg omkring 10 procent om året i en årrække. Men mens lejlighedspriserne i København er fortsat op de seneste måneder, så er udviklingen vendt i både Oslo og Stockholm.

Udviklingen i huspriserne i de nordiske lande

Indeks [januar 2005=100]

Kilde: Danmarks Statistik og
Macrobond Financial, sæsonkorrigeret

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Mange har flere penge mellem hænderne

Vi har aldrig haft flere penge mellem hænderne end i dag. Målt som disponibel indkomst havde en gennemsnitlig husstand 359.000 kroner om året efter skat og renteudgifter i 2016 (det seneste år der er data for). Sammenlignet med for ti år siden har en gennemsnitsfamilie over 2.000 kroner mere i disponibel indkomst om måneden i dag, når man også tager højde for, at priserne er steget i mellemtiden.

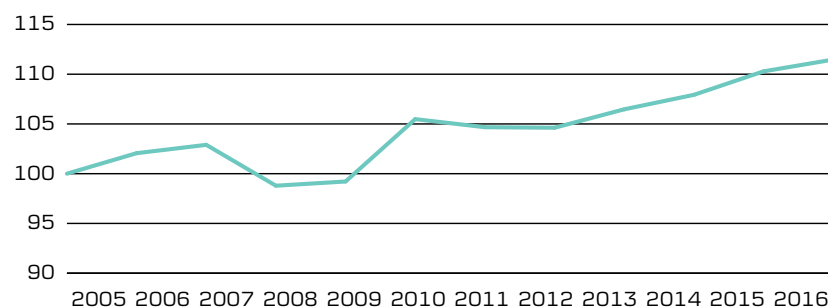
10 procent af dem, der er i arbejde, oplever også, at de som følge af opsvinget har fået mere i løn. Da priserne samtidig kun stiger langsomt, betyder det, at pengene rækker længere.

Også i 2018 er der udsigt til en fremgang i det gennemsnitlige rådighedsbeløb, blandt andet fordi der fortsat er udsigt til, at lønningerne stiger hurtigere

end priserne, og fordi mange familiers renteudgifter fortsat ventes at være beskedne sammenlignet med tidligere.

Danske familiers reale disponible indkomst er på rekordniveau

Indeks [2005=100]

Kilde: Danmarks Statistik

En del mærker ikke opsvinget

Der er dog også en væsentlig gruppe på 34 procent, der ikke mener at have oplevet nogen nævneværdig privatøkonomisk fremgang, og 9 procent mener, at deres privatøkonomi er blevet værre de seneste år. Det er især gruppen uden for arbejdsmarkedet, der føler, de har fået mindre gavn af opsvinget. Blandt andet mener knap 60 procent af pensionisterne ikke, at opsvinget kommer dem til gavn økonomisk.

Det står i kontrast til tal, der viser, at pensionister er den gruppe, der har haft den største fremgang i deres disponible indkomst de seneste år. Det skyldes formentlig, at dem, der går på pension i dag, har væsentlig større indkomster end tidligere – blandt andet som følge af større personlige pensionsopsparinger, mens dem, der allerede er på pension, ikke oplever en væsentlig løbende indkomstfremgang.

Vi sætter ekstra penge til side

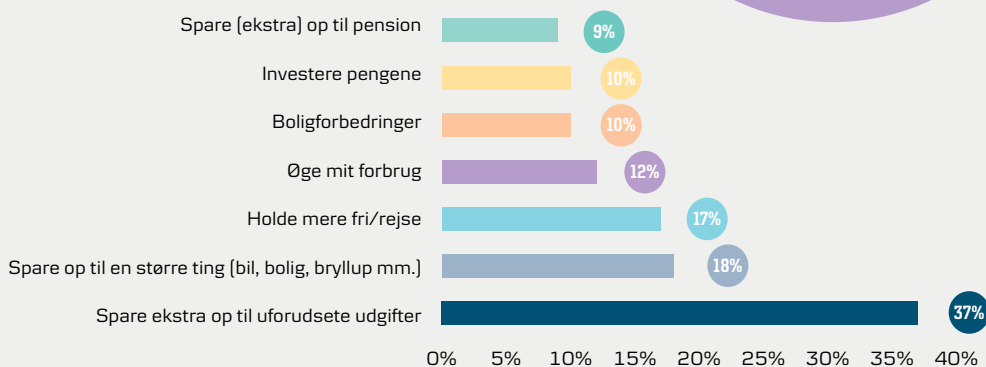
Knap halvdelen af os ville bruge en indkomstfremgang til at øge vores opsparing. Både den løbende, der giver mere luft i økonomien til uforudsete udgifter, og den, der giver råd til drømme som for eksempel bil og hus, samt den mere langsigtede i form af pensionsopsparing.

Der er altså mange af os, der er opmærksomme på nødvendigheden af at polstre privatøkonomien i opgangstider. Kun 12 procent ønsker at bruge pengene på øget forbrug, mens 17 procent ville bruge pengene på at rejse, og 10 procent ville investere dem.

Ønsket om øget opsparing kan også være med til at forklare, hvorfor privatforbruget generelt ikke stiger kraftigere (læs mere om privatforbruget i kapitel 3).

Hvis du fik 500 kroner mere i rådighedsbeløb om måneden, hvad ville du så bruge dem til?

Hvad ville vi bruge en indkomstfremgang på 500 kr. om måneden til?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

47%

af de 18-24-årige ville spare op til uforudsete udgifter

20%

af kvinder mellem 35-54 år ville omsætte pengene til ferie

16%

af de studerende ville øge deres forbrug

14%

af mændene ville investere pengene

13%

af de 55-64-årige ville spare ekstra op til pension

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Formuerne er vokset

Fra 2015 til 2016 voksede formuen for familierne i gennemsnit med 68.500 kroner. I samme periode steg gælden kun med 4.500 kroner, så nettoformuen (formue fratrukket gæld) blev 64.000 kroner større og udgjorde dermed 1,9 millioner kroner i gennemsnit i 2016. Fremgangen har især været drevet af, at boligformuen, pensionsformuerne og vores finansielle formue (for eksempel aktier og obligationer) er vokset.

For familier, der bor i ejerbolig, er værdien af boligen i gennemsnit vokset 64.000 kroner fra 2015 til 2016, og udgjorde knap 2,2 millioner kroner (eksklusive formue i sommerhuse) godt hjulpet på vej af stigende boligpriser i store dele af landet. Dermed er det også den største formuekomponent, og boligen udgjorde over 45 procent af den samlede formue for boligejerne i 2016.

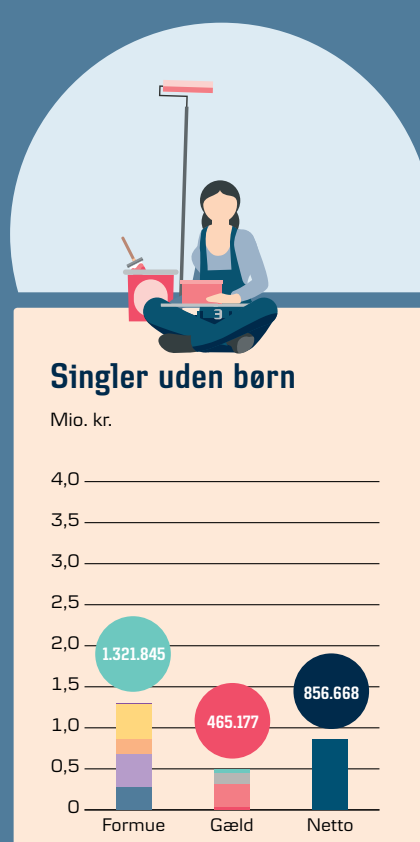
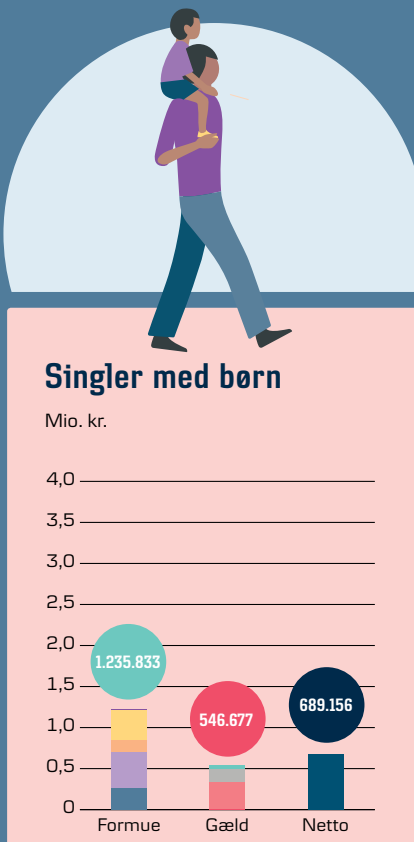
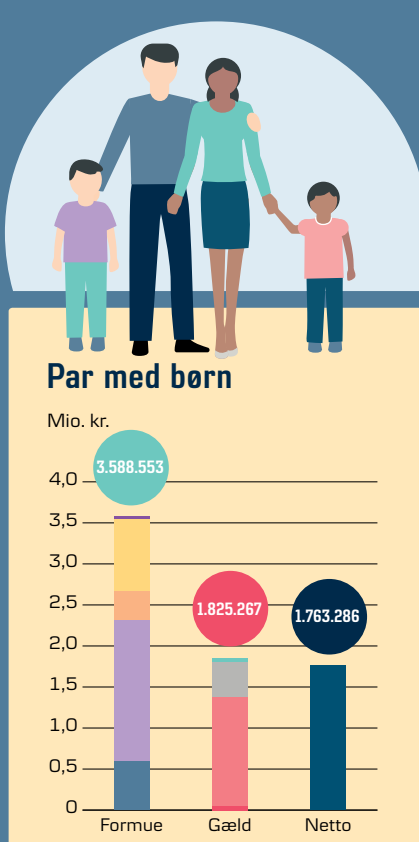
Boligejerne har også ofte væsentlig gæld i deres bolig. I gennemsnit skylder en familie, der bor i ejerbolig, 1,2 million

kroner til realkredit- og pengeinstitut. Dermed er nettoformuen i helårsbolig 1,0 million kroner (2,2 million i formue fratrukket 1,2 million i gæld) for en gennemsnitlig familie, der bor i ejerbolig. Blandt boligejerne er der stor interesse for prisudviklingen og 43 procent følger løbende udviklingen i deres boligformue/friværdi. Den store interesse kan også være med til at forklare, hvorfor vores boligformue er afgørende for, hvor rige vi føler os.

Jo mere formue, jo større interesse for den

Der er ikke overraskende en tendens til, at de grupper, der har størst formuer, også er dem med størst interesse for den. Eksempelvis er mænd mere tilbøjelige til at interessere sig for udviklingen i formuer – både pension, bolig og finansiell formue – end kvinder. Samtidig er det tydeligt, at interessen stiger med alderen, hvilket hænger godt sammen med, at man også gradvist opbygger en større formue og nærmer sig pensionsalderen. Særligt interessen for pensionsformuen stiger med alderen. For personer i aldersgruppen 55 til 64 år er det over halvdelen, der løbende følger med i udviklingen af deres pensionsformue.

Familiernes formue og gæld (figuren viser gennemsnittet i seks typer danskernes formue og gæld)

Reale aktiver (ekskl. ejerboligbolig) Ejerbolig Finansiell formue (aktier og obligationer) Pensionsformue Andet
Realkreditlån Banklån Kontokortgæld Andet

Pensionsformuerne når nye højder

Cirka 30 procent af de danske familiers formue er i pensionsopsparingen. Pensionsformuerne er vokset støt, og udgjorde i 2016 869.000 kroner i gennemsnit for en familie, når man fraregner den skat, der skal betales på en del af opsparingen, når den engang kommer til udbetaling. Det er en stigning på næsten 31.000 kroner sammenlignet med 2015.

Væksten i pensionsformuerne skyldes især, at danskernes arbejdsmarkedspensioner er vokset. Både fordi der i dag er flere, der betaler ind til dem, og fordi formuerne er blevet opbygget gennem flere år. Derudover er en stor del af pensionsopsparingerne også investeret

på de finansielle markeder, og er blandt andet vokset som følge af de seneste års fremgang på aktiemarkederne.

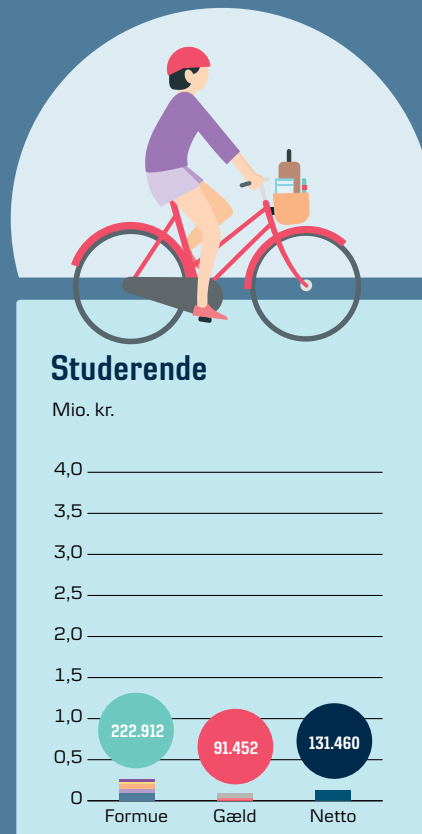
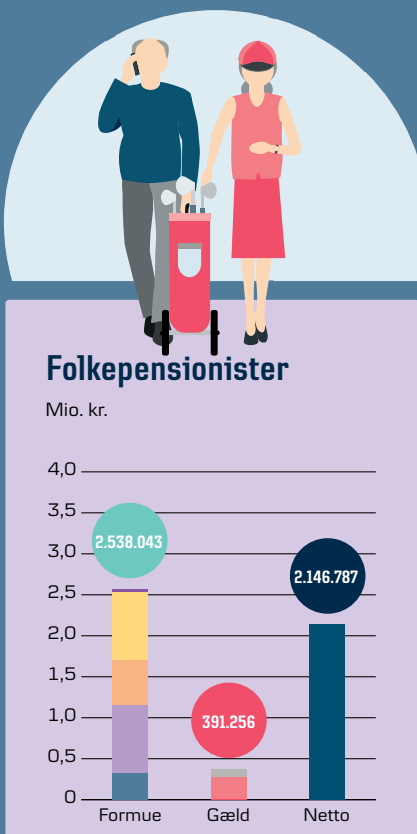
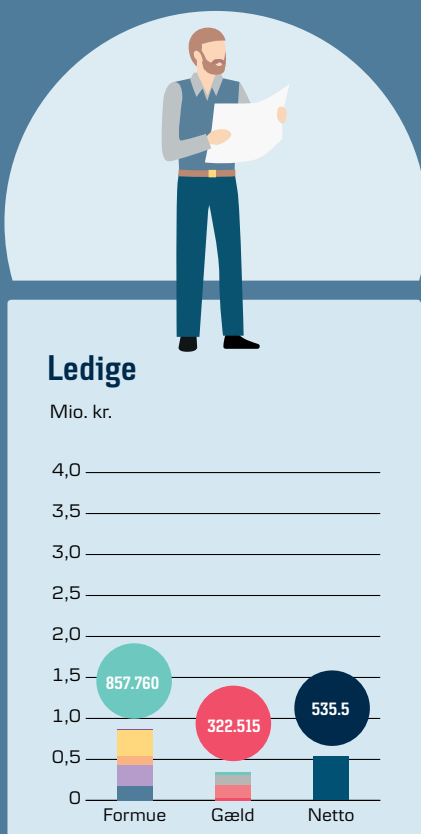
Vores formuer er typisk bundet op i pensionsopsparinger og boliger. Det betyder blandt andet, at pengene i mange tilfælde ikke er tilgængelige her og nu. Man kan altså godt blive udfordret af at betale af på sin gæld, selvom man har en betydelig formue.

Udsving i renter har betydning for formuerne

Renterne er historisk lave, og det er blandt andet med til at holde boligudgifterne nede trods et højere prisniveau generelt (læs mere i kapitel 3). Samtidig har de lave renter stor betydning for

udviklingen på de finansielle markeder og er med til at forklare, hvorfor både aktier og obligationer har vist stor kursfremgang de seneste år. Til gengæld har det blandt andet betydet, at man får mindre i løbende afkast på obligationerne i sin pensionsopsparing.

Renterne ventes gradvist at stige både herhjemme, i euroområdet og i USA. Og hvor de meget lave renter på den ene side har været med til at løfte boligpriserne og skabe en mere gunstig udvikling på de finansielle markeder, kan stigende renter også trække i retning af lavere kurser, om end det også på sigt betyder et højere afkast af investeringerne.

Familietyperne er baseret på familietyper som defineret af Danmarks Statistik. Det er muligt at falde indenfor flere kategorier. Eksempelvis kan en ledig godt være en del af familietyperen "single" eller "par med børn" etc. Familietyperne er navngivet af Danske Bank. Singler svarer her til Danmarks Statistiks definition af enlige og omfatter dermed også personer, der er i et parforhold, men som ikke bor sammen. Singler uden børn er defineret som 30-59 åige, mens andre familietyper dækker alle aldersgrupper.

Kilde: Danmarks Statistik

A man with short grey hair and glasses is seated in a white plastic chair with a patterned cushion. He is wearing a light blue long-sleeved shirt and dark trousers. He holds a small blue cup with both hands. To his right is a dark wooden table with a laptop, papers, and a small electrical outlet on the wall. The background is a rustic red brick wall. The floor is dark and textured.

“Den finansielle formue er stigende med alderen. Det afspejler også, at mange supplerer deres pensionsopsparing med opsparing i frie midler.”

En del investerer i værdipapirer

Mens de fleste af os har opbygget en pensionsformue, og næsten 60 procent af os bor i ejerbolig, er det kun knap en tredjedel, der siger, at de investerer på de finansielle markeder.

Danske familier har i gennemsnit 416.000 kroner i investeringer i værdipapirer som aktier og obligationer. Det er en stigning på over 10.000 kroner i gennemsnit fra 2015 til 2016. Udviklingen dækker imidlertid over meget stor variation med nogle familier, der trækker gennemsnittet væsentligt op, mens en del kun har en beskedn eller ingen finansiell formue.

Den finansielle formue er stigende med alderen, hvilket også afspejler, at mange supplerer deres pensionsopsparing med opsparing i frie midler. Der investeres i værdipapirer på tværs af indkomstgrupper, men for langt større beløb for personer med høje indkomster end personer med lave.

32 procent af danskerne svarer, at de har investeret i aktier eller obligationer. Vores

investeringslyst er i høj grad drevet af et ønske om, at få et højt afkast, blive rigere og opbygge en økonomisk buffer, mens det for 22 procent er en hobby at investere. Der er en mindre overvægt af mænd, som investerer, og det er tydeligt, at investeringslysten stiger med alderen. Den typiske investor er +55 år, bosiddende i hovedstaden med en indkomst på mellem 300.000-700.000 kroner eller derover og er oftest højtuddannet.

Der er generelt to anledninger til at investere:

1. Ved større beløb, der ikke skal bruge lige med det samme. Det kan for eksempel være en arv, overskud fra en bolighandel eller måske en bonus fra dit job.
2. Ved løbende overskud i økonomien pga. lønstigning, lavere udgifter, børnene er flyttet hjemmefra eller lignende.

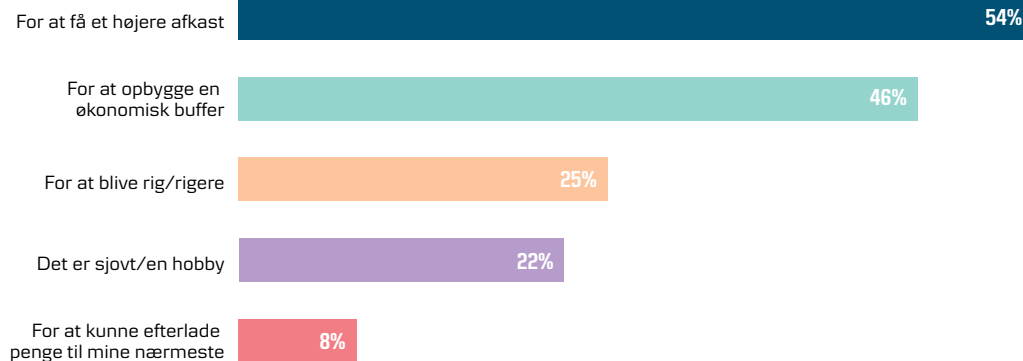
Blandt dem, som investerer, er der stor interesse for de finansielle markeder – cirka to tredjedele følger løbende udviklingen.

Svenskerne har størst investeringslyst

På tværs af Norden er investeringslysten størst hos svenskerne, hvor 44 procent svarer, at de investerer i værdipapirer. Blandt svenskerne er det navnlig ønsket om at få et højere afkast, der er driv-

kraften bag investeringslysten. Til sammenligning er det vigtigere for danskerne at opbygge en økonomisk buffer. I Norge og Finland er det henholdsvis 33 og 36 procent, der siger, at de investerer i værdipapirer – altså på niveau med Danmark.

Hvorfor investerer danskerne?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Usikkerhed og mangel på viden afholder os fra at investere

Der er en klar tendens til, at investeringslysten er størst blandt personer med højere indkomster, og 40 procent af os afholder os da også fra at investere, fordi vi ikke oplever at have råd. Når man investerer, er det dog som udgangspunkt ikke beløbets størrelse, der er afgørende for, om man kan investere eller ej. Det er derimod vigtigt at forholde sig til, hvornår pengene skal bruges.

Som tommelfingerregel skal tidshorisonten for en investering være minimum 3 år.

En anden bekymring, der er med til at afholde 21 procent fra at investere er, at de oplever, at investeringsområdet er svært at forstå. Kvinder er mere tilbøjelige til at afstå fra investering, fordi de ikke føler, de har den tilstrækkelige viden, mens andelen, der ikke føler de har råd, er stort set ens for mænd og kvinder. Der findes investeringsløsninger, hvor man har varierende grad af indflydelse på selve investeringen – alt fra professionelle, der investerer for en, til at man selv udvælger enkeltaktier.

Hver femte vil hellere have pengene på en bankkonto end i investeringer, mens 25 procent vurderer, at det er for risikabelt at investere. Investeringer er forbundet med højere risiko end at beholde pengene på bankkontoen. Men

det er muligt at investere med forskellige grader af risiko. Valg af risiko hænger blandt andet sammen med tidshorisonten for investeringen, og afvejningen mellem sikkerhed og højt afkast, som også kan medføre et større tab.

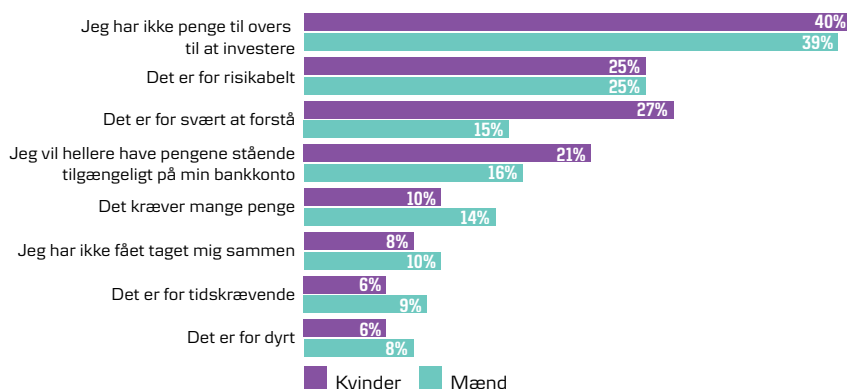
Mange har store beløb på bankkontoen

Omkring en tredjedel af Danske Banks kunder har mere end 50.000 kroner stående på deres almindelige bankkonto, som ofte ikke trækker renter på grund af det aktuelt lave renteniveau. Det skyldes blandt andet, at mange ønsker at sætte penge til side til uforudsete udgifter. Hvor stor den buffer skal være, er meget individuelt. Hus- og bilejere har betydeligt flere uforudsete

udgifter, end dem der bor i lejlighed og kører på cykel. Samtidig sparer mange op til større køb som bolig eller bil. Andre vil imidlertid kunne få et bedre afkast på deres opsparing, hvis de investerede dem, selvom det indebærer en risiko.

Særligt i disse år, hvor renten er meget lav, er det generelt en dårlig forretning at have større beløb stående på en almindelig løn- eller opsparingskonto over længere tid, da det betyder, at opsparingen over tid udhules af inflationen. Til trods for det, er det kun 10 procent, der planlægger at bruge en eventuel indkomstfremgang til at investere i værdipapirer.

Hvad afholder os fra at investere penge i aktier, obligationer eller lignende?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Hvilken investeringstype er du?

Hvordan man bør investere, afhænger af en række forhold såsom, hvor mange penge man investerer for, hvor meget risiko man ønsker at tage, hvad investeringshorisonten er, og i hvor høj grad man selv ønsker at være inde over investeringsbeslutningerne. Det er eksempelvis muligt at overlade det til banken eller selv at stå for at udvælge, hvilke specifikke virksomheder, lande eller brancher, der skal investeres i.

Risikoen i investeringen afhænger af, hvordan man sammensætter fordelingen mellem aktier og obligationer. Aktier har den højeste risiko og giver det højeste forventede afkast, mens risikoen og det forventede afkast er lavere for obligationer. Valg af investeringsprofil afhænger af ønsker og behov. Der er dog to spørgsmål, der er afgørende for at vælge den rette investering:

1. Risikovillighed:

Handler om, hvor stor risiko man er parat til at løbe med sine investeringer, og hvor stort et udsving og tab man kan tåle. Har man en lav risikovillighed, bør kernen i investeringerne for eksempel udgøres af obligationer.

2. Tidshorisont:

Handler om, hvornår pengene skal bruges igen. Jo længere tid, der går, før de skal bruges, desto højere andel af aktier, kan man investere i. Når man har en lang tidshorisont, er investeringen mindre sårbar over for perioder med faldende aktiekurser.

Risikovillighed kan kategoriseres i tre primære investeringstyper:

		
Livrem og seler Den sikre type, der gerne vil minimere risikoen og værne sig imod store udsving på finansmarkederne. Har derfor ofte en overvægt af obligationer og færre aktier.	Sprederen Midt-imellem-typen, der vælger at investere med en middel-risiko og har større tolerance over for markedsudsving. Har derfor ofte en balanceret sammensætning af aktier og obligationer.	Gambleren Den risikovillige, der jagter det høje afkast og er klar over, at markederne svinger og i perioder kan medføre store tab. Har derfor ofte en overvægt af aktier og færre obligationer.

Privatforbruget under forandring

I dag bruger vi flere penge på forbrug end før den økonomiske krise. Men forbrugslysten er generelt mindre, end sidst vi var inde i en højkonjunktur. Det giver en mere beskeden forbrugsvækst, men det betyder også, at opsvinget er sundere. Derudover er der sket et skifte i, hvad vi bruger vores penge på. Forbruget er stigende i alle regioner, men vi forbruger ikke ens på tværs af landet.

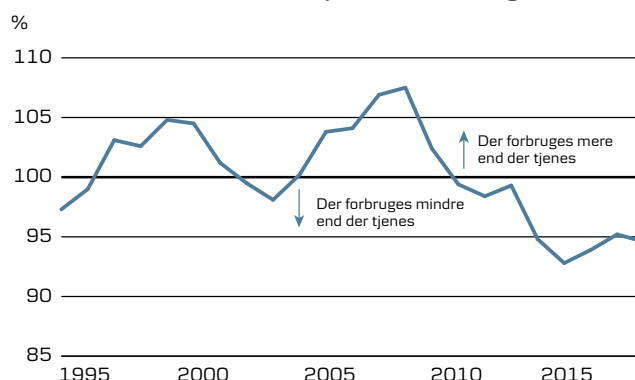

Bedre balance i privatforbruget

Vi bruger flere penge på privatforbrug i dag end før finanskrisen. Sammenlignet med toppen i 2008 var privatforbruget 3 procent højere ved indgangen til 2018, når man også tager højde for, at priserne er steget de mellemliggende 10 år.

Mens vi bruger flere penge på forbrug i kroner og øre, så bruger vi en mindre andel af vores indkomst end før den finansielle krise. I årene op til krisen, under overophedningen i 00'erne, brugte vi i gennemsnit 108 kroner for hver 100 kroner, vi tjente. I dag er det tal tættere på 95 kroner. Så hvor der dengang i gennemsnit gik flere penge ud af kontoen hver måned, end der kom ind, er der i dag langt bedre balance mellem forbrug og indtægt. Det betyder på den ene side, at stigningen i forbruget er mere beskedent, men det betyder på den anden side også, at det er mere sundt og holdbart.

Hvor stor en andel af vores disponible indkomst går til forbrug?

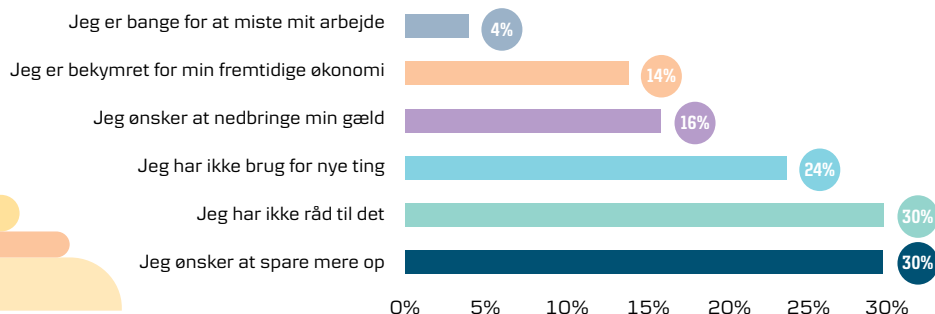
Anm: Der er forsøgt korrejeret for konvertering af kapitalpensioner i 2013, 2014 og 2015
Kilde: Danmarks Statistik og Danske Bank

Den tendens afspejler sig også i, at mange prioriterer at øge deres opsparing. Blandt andet ønsker 30 procent at spare mere op, og 16 procent vælger at forbruge mindre for at nedbringe deres gæld i stedet. Det er også tydeligt, at kriseårene stadig spøger. 30 procent mener for eksempel ikke, at de har råd til at øge deres forbrug, mens 14 procent er bekymrede for deres økonomiske fremtid.

Mere luft i økonomien til at øge forbruget

En række forhold taler for, at vi har råd til at øge forbruget de kommende år. For det første har der aldrig været flere i beskæftigelse, end der er i dag, og risikoen for ikke at kunne få et nyt job er faldet. For det andet vokser lønningerne hurtigere end priserne. Dermed stiger købekraften, og det kan omsættes til mere forbrug. Samtidig er fortsat lave renter og stigende friværdier med til at give danskerne mere luft i økonomien. Det er dog kun 12 procent, der ønsker at bruge en indkomststigning på at øge deres løbende forbrug, mens 17 procent vil bruge pengene på at holde mere ferie, og 18 procent ønsker at sætte penge til side til større forbrugsgoder.

Hvorfor bruger vi ikke flere penge?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Alle regioner oplever stigende forbrug – særligt Hovedstaden

 Stigningen i forbruget pr. person

%-vækst i realt forbrug pr. person
(1. kvartal 2017 – 1. kvartal 2018)

-2% 6%

Region Nordjylland

18-24 år	3,9%
25-34 år	1,6%
35-64 år	0,8%
+65 år	4,5%

1,3%

Nordjylland

1,0%

Midtjylland

Region Midtjylland

18-24 år	4,5%
25-34 år	3,1%
35-64 år	0,6%
+65 år	2,1%

1,2%

Sjælland

Region Sjælland

18-24 år	4,5%
25-34 år	3,5%
35-64 år	0,6%
+65 år	3,0%

2,0%

Hovedstaden

1,2%

Syddanmark

Region Syddanmark

18-24 år	4,4%
25-34 år	1,9%
35-64 år	0,9%
+65 år	2,2%

Region Hovedstaden

18-24 år	4,5%
25-34 år	3,0%
35-64 år	1,7%
+65 år	1,9%

Samtliche regioner har oplevet stigende forbrug per indbygger over det seneste år – både i kroner og øre, og når man tager højde for, at priserne er steget. Der er en klar tendens til størst fremgang i og omkring København, hvor det reale forbrug steg 2 procent fra første kvartal 2017 til første kvartal 2018. Den laveste vækst ses i Region Midtjylland, hvor forbruget voksede 1 procent fra starten af 2017 til starten af 2018, når man tager højde for at priserne er steget det seneste år.

Det højeste forbrug i kroner og øre findes blandt personer mellem 35 og 65 år i Region Hovedstaden, med et gennemsnitligt månedligt forbrug på omkring 27.000 kroner per person i første kvartal 2018. På landsplan er det gennemsnitlige forbrug på omkring 19.900 kroner om måneden i starten af 2018. Det er 400 kroner mere om måneden end i samme periode i 2017.

Danske Bank data:

For at belyse husholdningernes forbrug, er der blevet samlet et datasæt baseret på transaktioner foretaget af kunder i Danske Bank. Datasættet indeholder månedligt aggregeret data for transaktioner foretaget med kort, kontanter, girokort og PBS baseret på kundernes køn, alder og bopælskommune. Oplysningerne knytter sig alene til transaktionsformen, ikke hvor transaktionen har fundet sted, og hvad der er købt. Data er anonymiseret, så det ikke er muligt at identificere enkeltpersoner.

Kilde: Danske Bank

Vi bruger flere penge, men på en anden måde

Et er, hvor mange penge vi bruger, noget andet er, hvordan vi bruger dem. Også her er der sket forskydninger – både sammenlignet med før finanskrisen, og når vi kigger længere tilbage. Eksempelvis tog forbruget af ferier, biler og boligfor-

bedringer et ordentligt dyk i kølvandet på krisen for igen at stige, da konjunkturerne forbedrede sig. Det er da også den slags udgifter, der traditionelt reagerer kraftigt på konjunkturudsving. Omvendt har der ikke været en kraftig reaktion på, hvor meget tøj og mad, vi

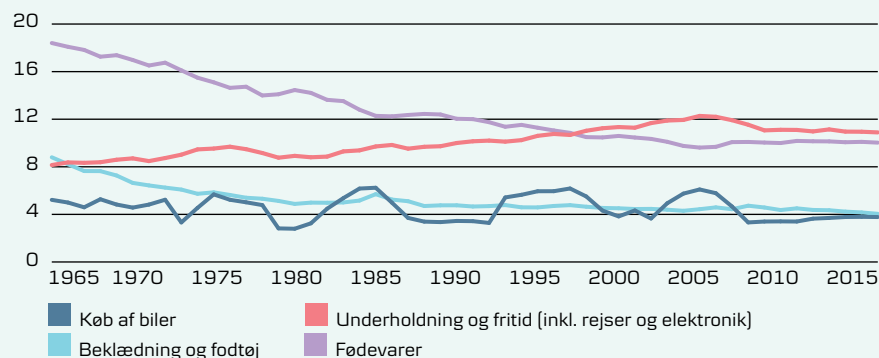
forbruger. Her er det i høj grad strukturelle faktorer, der gør sig gældende.

Ser vi vores forbrugsvaner i et længere tidsperspektiv, så er der sket store forskydninger. I 1960'erne brugte vi eksempelvis en langt større del af vores indkomst på nødvendigheder såsom mad end i dag, hvor vi bruger relativt mere på luksusprægede ting som rejser og restaurantbesøg.

Der er ikke bare sket forskydninger i, hvad vi bruger vores penge på, men også i hvordan vi bruger dem. Eksempelvis bruger vi langt færre kontanter end for bare få år siden, og hvor vi tidligere stort set kun købte ind i fysiske butikker, er en stor del af vores forbrug rykket online i dag. Og mens vi for bare få år siden primært købte rejser og koncertbilletter på nettet, har vi nu udvidet vores onlineshopping til også at omfatte tøj og dagligvarer.

Andel af husholdningernes samlede forbrug

% af privatforbruget på dansk område

Kilde: Danmarks Statistik

Madforbruget stiger

Danskerne bruger flere penge på mad, og det seneste årti har madforbruget haft en tendens til at stige i samme takt som det samlede privatforbrug. Det betyder, at en nogenlunde fast andel af vores forbrug går til mad i dag.

Det står i kontrast til tidligere årtier, hvor vores udgifter til mad og drikke udgjorde en stadig mindre andel af vores samlede forbrugsudgifter. Hvor cirka 20 procent af vores samlede forbrug gik til mad og drikke for 50 år siden, er det i dag kun cirka 10 procent. Det afspejler blandt andet, at fødevarer historisk set har været en nødvendighed, som har mindre vægt i budgettet, når vi bliver rigere.

Siden midten af 00'erne har der imidlertid været en tendens til, at en nogenlunde konstant andel af vores forbrug er gået til fødevarer. Det peger på, at 10 procent af det samlede forbrug måske er et meget naturligt leje for fødevarerforbruget.

Sammenligner vi typerne af fødevarerforbrug, er der en tendens til, at vi i dag er blevet sundere, end vi var for ti år siden. Således er forbruget af usunde fødevarer som is, chips og slik faldet med 20 procent de sidste ti år (i faste priser), mens forbruget af frugt og grønt er steget 3 procent.

Vi forbruger forskelligt på tværs af landet

Der er væsentlige forskelle på, hvilke typer fødevarer vi bruger flest penge på i forskellige dele af landet. Københavnerne bruger generelt flest penge på mad og drikke med et forbrug på knap 40.000 kroner for en gennemsnitlig husstand om året. Det svarer til knap 1.600 kroner per person om måneden. Til sammenligning bruger midtjyderne cirka 1.300 kroner om måneden på mad.

Midtjyderne er til gengæld dem, der bruger flest penge på kød med et forbrug på næsten 700 kroner for en gennem-

snitlig husstand. Til sammenligning bruger nordjyderne omkring 600 kroner om måneden på kød. Københavnerne er dem, der er mest glad for at bruge penge på fisk og skaldyr med et månedligt forbrug på næsten 200 kroner i snit – det er cirka 45 procent mere end nordjyderne bruger.

Når det kommer til søde sager, chips og slik, er det derimod midtjyderne, der bruger mindst med et månedligt forbrug på 240 kroner, mens københavnerne har det største forbrug af usunde fødevarer på 320 kroner om måneden. Det er dog også i hovedstaden, at der bruges flest penge på frugt og grønt, med et gennemsnitligt månedligt forbrug på over 700 kroner – næsten 200 kroner mere om måneden end i Region Midtjylland. Det afspejler også, at der generelt er et højere forbrug i hovedstaden.

Gennemsnitlig månedligt forbrug per husstand

	Region Hovedstaden	Region Sjælland	Region Syddanmark	Region Midtjylland	Region Nordjylland
Samlet fødevarerforbrug	3.290 kr.	3.170 kr.	2.910 kr.	2.760 kr.	2.830 kr.
 Brød og kornprodukter	440 kr.	450 kr.	430 kr.	350 kr.	400 kr.
 Kød	640 kr.	660 kr.	630 kr.	710 kr.	600 kr.
 Fisk og skaldyr	190 kr.	180 kr.	140 kr.	140 kr.	130 kr.
 Mejeriprodukter og fedtstof	520 kr.	530 kr.	480 kr.	430 kr.	480 kr.
 Frugt og grønt	710 kr.	620 kr.	540 kr.	520 kr.	530 kr.
 Is, chips og slik	320 kr.	280 kr.	270 kr.	240 kr.	270 kr.
 Drikkevarer (uden alkohol)	280 kr.	250 kr.	250 kr.	220 kr.	250 kr.

Anm.: Afrundet til nærmeste 10
Kilde: Danmarks Statistisk, Forbrugsundersøgelsen

Boligen er vores største udgift

Boligudgifterne udgør i snit cirka en tredjedel af vores samlede forbrug. Det er svært at opgøre præcis, hvor meget, vi anvender på bolig, da mange i ejerbolig både betaler lån og afdrag på deres bolig – udgifter, der ikke kan betegnes som rent forbrug.

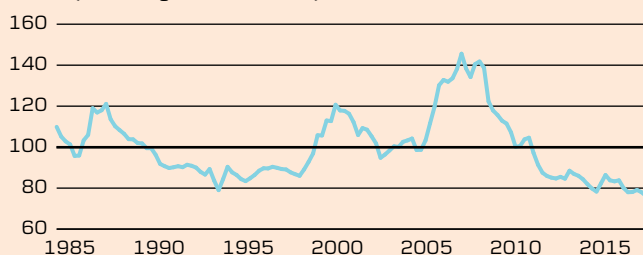
Udgifterne til at bo i en ejerbolig, i form af renteomkostninger og udgifterne til boligskat, er som andel af indkomsterne i dag væsentligt lavere end for ti år siden. Det vil sige, at boligudgifterne generelt lægger beslag på en mindre del af indkomsten end tidligere. Det skyldes, at de ekstremt lave renter holder boligudgifterne nede, til trods for at priserne stiger i store dele af landet.

For personer, der bor til leje, har der derimod været en tendens til, at lejeprisen er steget hurtigere end den generelle prisudvikling. Mens inflationen – altså den generelle stigning i forbrugerpriserne – har ligget omkring $\frac{1}{2}$ -1 procent siden 2014, så er prisen på at leje steget med $1\frac{1}{2}$ -2 procent om året (som opgjort i Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks).

Efter finanskrisen tog udgifterne til inventar og vedligeholdelse et dyk på 15 procent fra toppen i 2008 til slutningen af 2009. Det var da også først i 2014, at forbruget af disse varer for alvor begyndte at tage til, så de i 2017 passerede toppen fra 2008. Det tog altså 9 år at nå tilbage på niveauet fra før krisen. Det vidner om, at det meget høje forbrug af tilbehør og vedligeholdelse mm. til boligen under højkonjunktoren i midten af 00'erne har bidraget til at mindske behovet for yderligere investeringer. Det peger også på, at mange familier har været nødt til at skære ned og formentlig er blevet mere tilbageholdende med at forbruge – navnlig for lånte penge – som reaktion på krisen.

Vi bruger en mindre andel af vores disponible indkomst på ejerbolig end i 00'erne

Indeks (historisk gennemsnit=100)

Anm.: Boligudgifter til renter, bidrag og skatteudbetalinger som andel af disponibel indkomst ved fastforrentede lån. Ikke inklusiv afdragsbetalinger.

Kilde: Realkredit Danmark

Vi køber flere biler

Danskerne har aldrig købt så mange biler som nu. I 1. kvartal 2018 blev der indregistreret 57.000 nye personbiler. Til sammenligning blev der i 1. kvartal 2007 indregistreret 39.000 personbiler. Altså en stigning på over 50 procent. Mens antallet af indregistrerede biler steg med næsten

20.000, så er det samlede beløb, der bruges på nye biler, faktisk lavere i dag end før krisen. Det til trods for, at dansk økonomi er inde i en højkonjunktur, og bilsalget historisk set følger med den generelle økonomiske aktivitet.

52%
af københavnernes har ikke bil

Det afspejler især, at vi generelt køber mindre og billigere biler end for ti år siden. Hvor det i 2000 var hver tredje nyregistrerede bil, der var små- eller mikrobiler, var det over 45 procent i 2017. Det seneste år har der været en svag tendens til, at denne udvikling er gået lidt den anden vej, blandt andet fordi de såkaldte SUV'er er blevet mere populære.

Samtidig er reduktionen i afgifterne, der blev vedtaget i efteråret 2017, i højere grad kommet større biler til gode.

Generelt er den danske bilpark blevet mere energieffektiv – en udvikling der for alvor har taget fart fra 2007 til 2012. Hvor en gennemsnitlig ny benzindrevet personbil, der blev indregistreret i 2007, kørte cirka 15 kilometer per liter, så kører den i dag 22 kilometer per liter i gennemsnit, ifølge Danmarks Statistik.

16%
på landsplan har mere end en bil

Der er også sket ændringer i, hvordan vi ejer biler. For ti år siden var der stort set ingen private, der leasede deres bil. Det har ændret sig betydeligt, og i 2017 var 27 procent af nyregistrerede personbiler hos husholdningerne leaset frem for ejet (eller som supplement til at eje). Det er især udbredt i og omkring de store byer, og i Region Hovedstaden er

der cirka en dobbelt så stor andel, der leaser, når de skal have ny bil, sammenlignet med resten af landet.

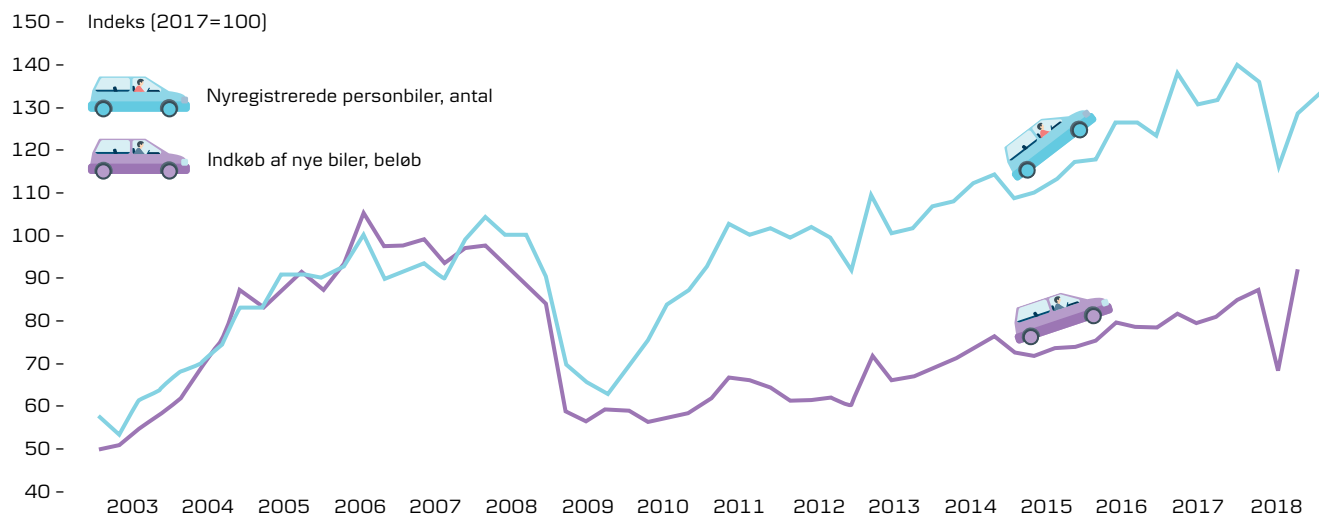
Flere har mere end en bil

Baggrunden for det stigende bilsalg er blandt andet, at langt flere end tidligere har anskaffet sig bil nummer to. Det hænger både sammen med, at udbuddet af små biler er vokset betydeligt, og at de lavere renter er med til at reducere de løbende udgifter til bilkøb. Hvor det kun var cirka 12 procent, der havde mere end én bil for 10 år siden, er det i dag knap 17 procent af danske familier, der har købt bil nummer to (eller tre for den sags skyld).

Tendensen har været tydeligst i Jylland. I dag er det for eksempel næsten 30 procent af familierne i Rebild Kommune, der har mere end én bil, mens det kun er 3 procent af familierne i Københavns Kommune. I København er det en uændret andel sammenlignet med for ti år siden, mens det i Rebild udgør en stigning på næsten 10 procentpoint.

68%
i Region Syddanmark har bil

Antallet af nyregistrerede biler og prisen på køb af nye biler

Kilde: Danmarks Statistik

Fritidsforbruget under forandring

Sammenlignet med 2010 bruger vi 32 procent mere på at gå på restaurant i dag, og selv hvis man tager højde for, at priserne er steget i den mellemliggende periode, har der været en real fremgang på 16 procent.

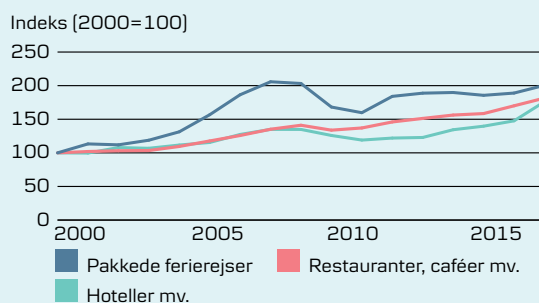
Det er især københavnere, der er glade for at gå på restauranter og caféer. Hvor udgifterne til restaurant og cafébesøg i gennemsnit udgør over 4 procent af en familie i Region Hovedstadens samlede forbrugsudgifter, er det under det halve i Region Midtjylland. Det svarer til, at en familie i hovedstaden i gennemsnit bruger 1.200 kroner om måneden på restaurant- og cafébesøg, mens det i Midtjylland er knap 450 kroner.

Vi prioriterer ferieudgifterne

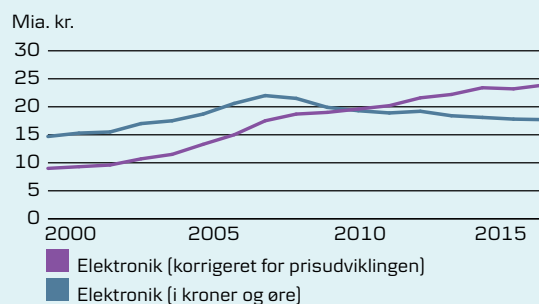
Rejselysten har også været stigende, og vi bruger både flere penge på at tage på ferierejser i udlandet og herhjemme. Sammenlignet med 2010 bruger vi 25 procent mere på at tage på ferierejser. Det var ellers et område, der blev ramt hårdt af krisen, da mange skar ned på deres ferieudgifter for at skabe mere luft i økonomien.

Også hotelovernatninger her i landet er blevet populære, og vi bruger i gennemsnit næsten 50 procent mere på at tage på hotel i Danmark i dag end i 2010. Det afspejles også i, at der foretages 38 procent flere hotelovernatninger per dansker i dag sammenlignet med 2010.

Vi er begyndt at bruge flere penge på ferie og fritid

Elektronikforbruget stiger, men priserne falder

Kilde: Danmarks Statistik

De seneste år har vi brugt flere penge på ferie og fritid, og det er der god grund til at tro vil fortsætte, i takt med at opsvinget fortsætter. Ferie kommer nemlig ind på en klar førsteplads over, hvad vi drømmer om, og det er især noget vi prioriterer, jo ældre vi bliver.

Vi køber mere elektronik, men for færre penge

Vi køber mere og mere elektronisk udstyr, men vi bruger ikke flere penge på det end tidligere. Det skyldes, at prisen på elektronisk udstyr, som fjernsyn og computere, generelt er faldet. Samtidig er kvaliteten generelt steget, så en computer i dag er langt hurtigere end en computer for bare fem år siden (for ikke at nævne 10 eller 20 år siden). Så

selvom vi bruger næsten 20 procent mindre på elektronik, end da udgifterne toppede i 2007, er det ikke, fordi det reale forbrug er faldet.

Top 5 over hvad vi drømmer mest om

**1: At rejse mere/
holde mere fri**

**2: Opnå et personligt
mål, for eksempel
vægttab, ironman m.v.**

**3: Få et nyt arbejde/
få et arbejde**

**4: Gennemføre en
uddannelse/nuvæ-
rende uddannelse**

**5: Møde en kæreste/
partner**

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2017

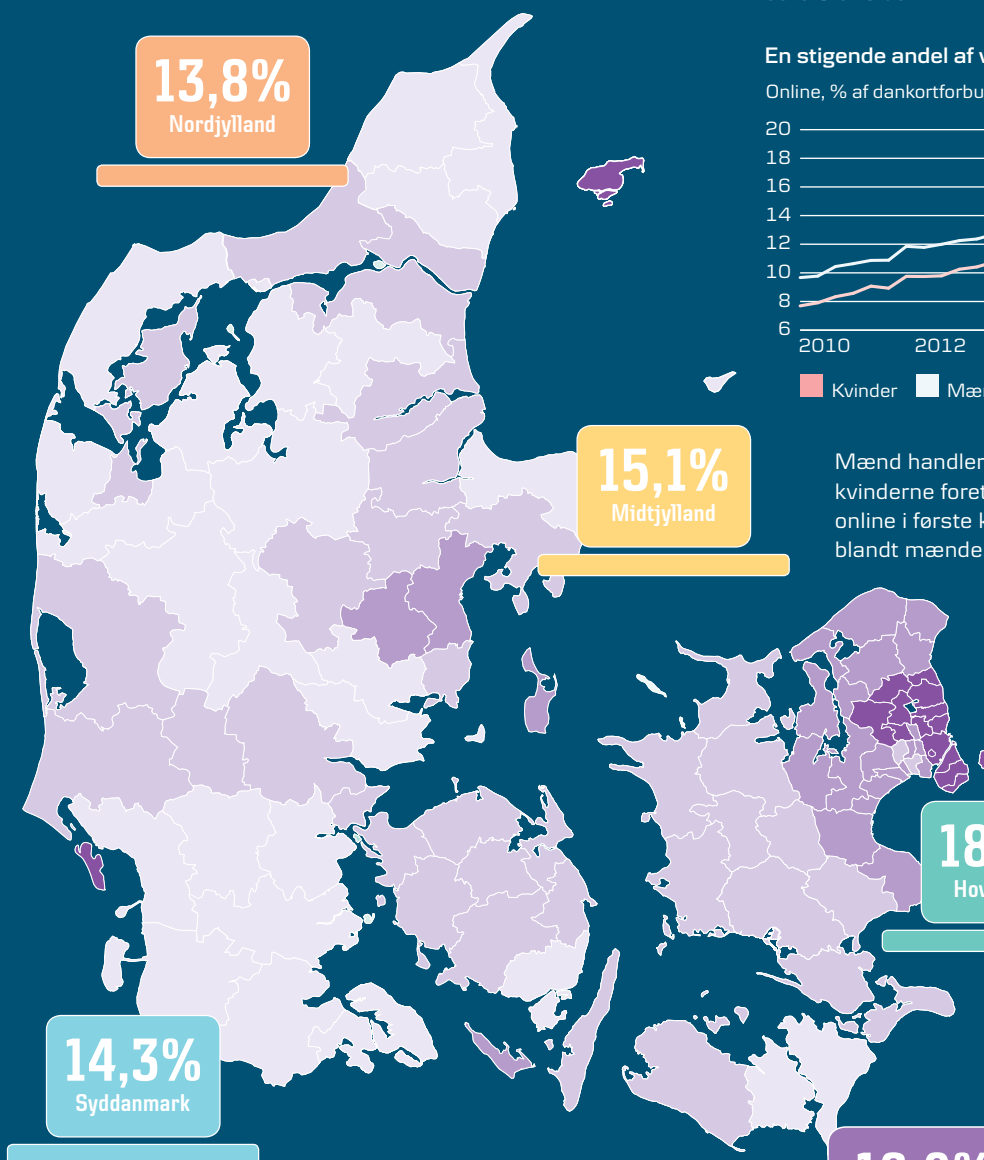
En større andel af vores forbrug er rykket online

Udvikling i nethandel
på tværs af landet

Andel af dankortforbruget
foretaget online i 2017

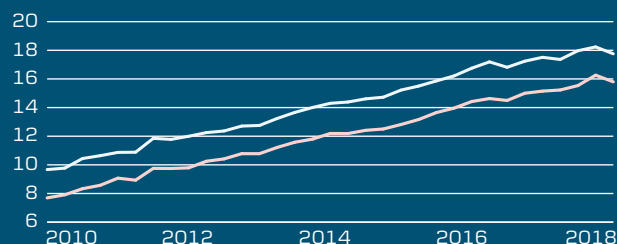
10% 20%

Måden vi bruger penge på har også ændret sig. En game changer af de helt store har været, at en stadig stigende del af vores forbrug i dag sker online. Hvor danskerne i snit foretog under 10 procent af deres forbrug (målt som dankortforbrug) på nettet i 2010, er det i dag omkring 17 procent, der finder sted på internettet – både i danske og udenlandske netbutikker. Det er altså næsten dobbelt så stor en andel af vores kortforbrug, der finder sted på nettet end for bare 8 år siden.

En stigende andel af vores dankortforbrug rykker online

Online, % af dankortforbrug

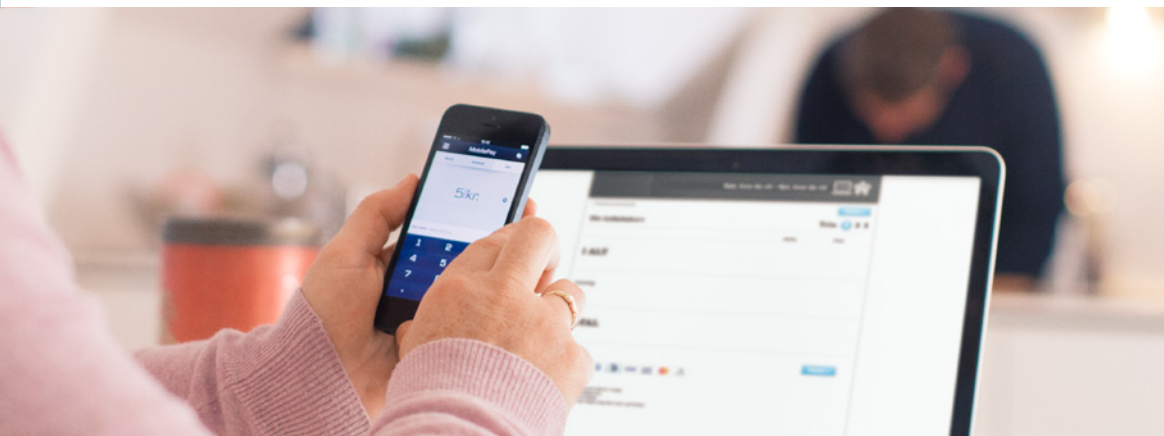

 Kvinder Mænd

Kilde: Danske Bank data, sæsonkorregeret

Mænd handler lidt mere på nettet end kvinder. Hvor kvinderne foretog 15,8 procent af deres indkøb online i første kvartal 2018, var det 17,8 procent blandt mændene, når man tager højde for normale sæsonudsving. For kvinderne var forbruget især trukket ned af, at ældre kvinder ikke har taget nethandel til sig på samme måde som ældre mænd, der i gennemsnit foretager 15 procent af deres køb online, mens det kun er cirka 10 procent blandt kvinder over 65 år. Samlet set er det dog kvinderne i aldersgruppen 25-34 år, der er de ivrigste nethandlere med cirka 19 procent af deres kortforbrug online.

Kilde: Danske Bank data

Onlineshopping er mest populært i Nordsjælland

Nethandel er ikke lige udbredt alle steder i landet. Der er eksempelvis en klar tendens til, at nethandel er mere udbredt blandt dem, som bor i hovedstadsområdet. Sammen med hovedstadskommunerne – navnlig dem nord for København – er det beboerne på de mindre danske øer, der er mest tilbøjelige til at købe ind over nettet. Det er eksempelvis over 19 procent af kortforbruget i Fanø Kommune og Læsø Kommune, der finder sted på nettet. Kun en lidt mindre andel end i Lyngby-Taarbæk Kommune, hvor 20,4 procent var nethandel i 2017. Til sammenligning er det kun 12 procent af kortforbruget i Hjørring Kommune, der fandt sted på nettet. Den store udbredelse af nethandel i ø-kommunerne illustrerer meget godt, at nethandel åbner nye forbrugsmuligheder i hele landet.

Stigningen i onlineforbruget har også været drevet af, at der foretages flere handler – og fordi det gennemsnitlige beløb, der handles for, er faldet. Hvor der i gennemsnit blev brugt cirka 750 kroner per handel i starten af 2010, bruges der 7 procent mindre per handel i starten af 2018 svarende til cirka 695 kroner – det i en periode, hvor priserne ellers generelt er steget. Faldet har været klart størst blandt de ældre, der i 1. kvartal 2010 primært foretog store indkøb på nettet til gennemsnitligt 1.025 kroner, til at de i dag bruger 780 kroner – et fald på næsten 25 procent. I fysiske butikker er handelsstørrelsen faldet stort set tilsvarende.

Flere køber dagligvarer på nettet

Der har været en rivende udvikling i, hvad vi køber på nettet. Mens det længe har været populært at købe billetter, rejser og ferier på nettet, så har danskerne også taget køb af varer som tøj, møbler og computerspil til sig de seneste år. Eksempelvis sagde knap hver fjerde dansker, at de havde købt møbler og husholdningsartikler på nettet i 2010, mens det er halvdelen i 2017 (ifølge Danmarks Statistik). Der er sket mere end en fordobling af andelen af danskere, der har købt dagligvarer eller madvarer over nettet, fra knap 10 procent i 2010 til 20 procent i 2017. Dagligvarekøb på nettet er langt mest udbredt i Region Hovedstaden, hvor 30 procent har foretaget køb det seneste år. Modsat er det kun 16 procent i Region Sjælland. Det skal også ses i lyset af, at mange dagligvarebutikker, der sælger over nettet, har begrænsninger i forhold til, hvor i landet de leverer.

Vores tøjindkøb har også været under forandring, hvor mange er gået fra at handle tøj i butikker til at handle i både danske og udenlandske netbutikker. Hvor det i 2010 var omkring 45 procent, der havde foretaget køb af tøj, sports- og fritidsudstyr online inden for det seneste år, er det i 2017 hele 66 procent. Fremgangen er størst blandt personer over 60 år, hvor dobbelt så mange som i 2010, handler på nettet. Blandt de 16-19-årige er det næsten 85 procent, der har købt tøj på nettet det sidste år – den største andel på tværs af aldersgrupper.

Hvad har vi købt på nettet det seneste år?
[2017]

69%

Billetter til teater og koncert mv.

66%

Tøj, sport- og fritidsudstyr

64%

Rejser og flybilletter

43%

Computerspil

29%

Elektronik

22%

Daglig- og madvarer

Kilde: Danmarks Statistik

Kontantforbruget falder fortsat

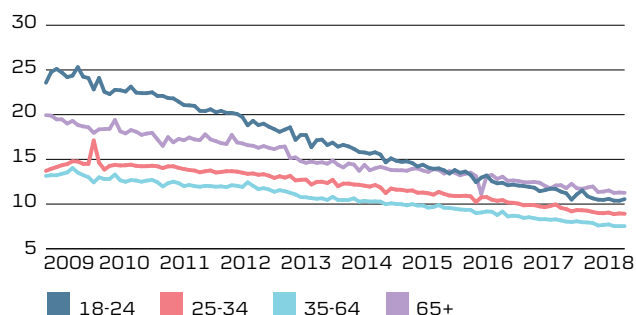
Kontantforbruget går fortsat kun en vej, og det er ned. Mens vi i 2009 foretog omkring 15 procent af vores køb med kontanter, er det i dag kun knap 8 procent. Og der er ikke tegn på, at tendensen er aftagende. Alene inden for det seneste år er kontantforbruget faldet fra 8,2 procent af det samlede forbrug i første kvartal 2017 til 7,7 procent i 1. kvartal 2018.

Det mest dramatiske fald i kontantforbruget ses blandt unge under 25. Hvor knap en fjerdedel af deres betalinger i 2009 var med kontanter, er det i dag kun 10 procent. Mens kontantforbruget er faldet, har andre betalingsformer vundet frem, som for eksempel særlige betalingskort til unge og MobilePay der er blevet langt mere udbredt de seneste år.

Også blandt de ældre er kontantforbruget faldet. Hvor personer over 65 år i 2009 i gennemsnit hævede 2.800 kroner om måneden i kontanter, er det i dag omkring 1.700 kroner. Det betyder, at andelen af forbruget, der foretages med kontanter, i dag er godt 10 procent for personer over 65 år – på linje med forbruget blandt andre aldersgrupper.

En stadig mindre andel af vores forbrug er med kontanter

Pct. af samlet forbrug

Kilde: Danske Bank data, sæsonkorigeret

Faldet i kontantforbruget har været mere udpræget blandt kvinder med et fald på 40 procent, mod et fald på 35 procent blandt mænd siden 2009. Generelt er kontantbrug mere udbredt blandt mænd end kvinder – både som andel af det samlede forbrug og i kroner og øre. I første kvartal 2018 hævede mænd i gennemsnit 1.750 kroner om måneden, mens kvinderne hævede 1.300 kroner. Kønsforskellen er størst i 20'erne og 30'erne, hvor de unge mænd hæver over 650 kroner mere i kontanter om måneden end kvinderne i samme aldersgruppe.

A close-up photograph of a person's hand holding a blue Danske Bank credit/debit Mastercard. The card features the Mastercard logo (two overlapping circles, one red and one yellow) and the text 'credit/debit' and '1890'. The card is being held over a payment terminal, which is partially visible in the background. The background is blurred, showing what appears to be a shop or a public space.

*”Tendensen til faldende
kontantforbrug er fortsat
ind i 2018”*

Stigende levealder ændrer både arbejdsliv og pensionisttilværelse

Vi lever længere og længere, og det har betydning for, hvordan vi indretter vores arbejdsliv og vores pension. Ønsker man for eksempel at trække sig tidligere tilbage, kræver det planlægning i god tid. Mange af os er dog usikre på spørgsmål om pension, og det gør os utrygge. Men når vi først får et godt overblik over pensionen, giver det mere tryghed på tværs af både alder og indkomster.

Vi lever længere og længere

Hvis de seneste års udvikling i den forventede levealder fortsætter gennem det 21. århundrede, kan mere end halvdelen af de nyfødte i 2018 forvente at blive over 90 år, mens 16 procent af dem kan forvente at blive 100 år ifølge Danica Pension. De årgange, der er på vej ud på arbejdsmarkedet i dag, vil også opleve en højere levealder end deres forældre. Det har betydning for både vores arbejdsliv og vores pensionisttilværelse.

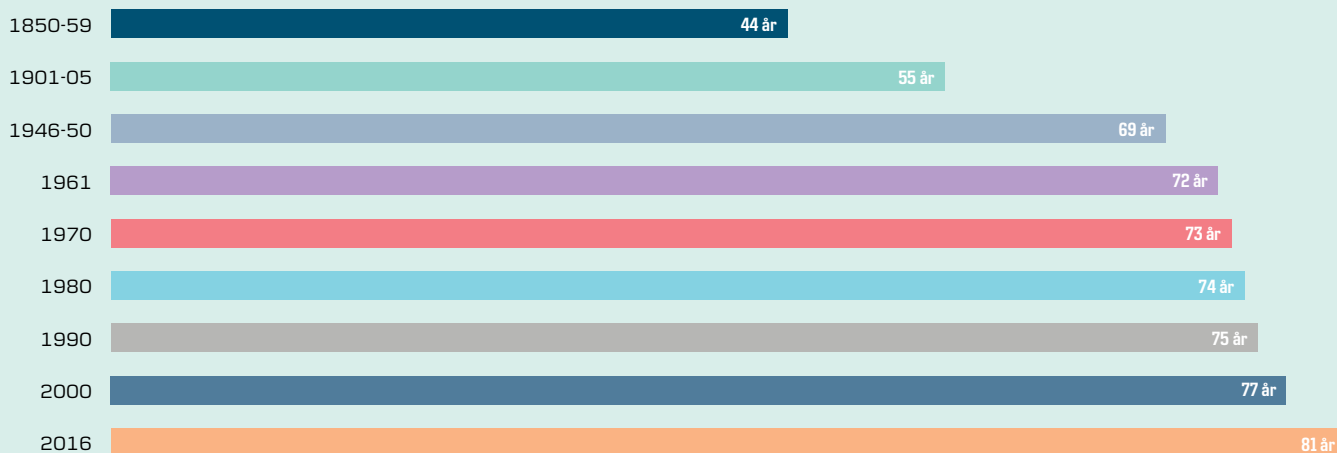
Planlægning er afgørende i et langt liv

Jo ældre vi kan se frem til at blive, desto længere ud i fremtiden skal vi planlægge. 69 procent af os mener da også, at vi tænker langsigtet, når vi planlægger vores økonomi. Og jo nærmere vi kommer pensionsalderen, jo flere af os begynder at se længere frem økonomisk. Blandt personer over 50 år er det omkring 80 procent, der

mener, de tænker langsigtet, mens det kun er 60 procent af dem under 50 år, der gør det. Det afspejler også, at det er i den aldersgruppe, mange begynder at interessere sig for deres pensionsopsparing, og hvordan de skal indrette økonomien, efter de har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

Jo tidligere man begynder at forholde sig til sin økonomi, desto bedre muligheder er der for at indrette den på en måde, der sikrer et godt økonomisk fundament. Det gælder især for ens pensionisttilværelse. Planlægning kan være en særlig udfordring for dem, der står over for at skulle på pension inden for de kommende år, og som ikke har sparet tilstrækkeligt op til en længere pensionisttilværelse. Her kan det være nødvendigt at spare mere op i de sidste år inden pensionsalderen eller blive længere på arbejdsmarkedet.

Middellevetiden er steget (forventet middellevetid for årgange)

Middellevetiden for en årgang er ikke en realistisk forventning til, hvor længe 0-årige kan regne med at leve, men en indikator for befolkningens generelle dødelighed. Tallet angiver det gennemsnitlige antal år, som en nyfødt vil leve under forudsætning af, at den nuværende dødelighed fortsætter. Da dødeligheden har været faldende gennem mange år, og den tendens forventes at fortsætte, så vil en gennemsnitlig lille dreng født i 2017 blive væsentligt ældre end 78,8 år, og en tilsvarende pige kan også regne med at blive ældre end 82,8 år.

Kilde: Danmarks Statistik

Som følge af tilbagetrækningsreformen fra 2011 og velfærdsreformen fra 2006, har mange udsigt til flere år på arbejdsmarkedet. For de fleste betyder det også færre år på pension, da der på sigt er udsigt til, at pensionsalderen stiger hurtigere end levealderen, medmindre man går på pension inden for de kommende år.

Tilbagetrækningsreformen betyder, at folkepensionsalderen fra 2019 vil stige gradvist – præcist hvor meget vil på sigt afhænge af udviklingen i levetid. Derfor er det også svært præcist at sige, hvornår man kan forvente at gå på pension, men med de aktuelle fremskrivninger kan personer, der er 50 år i dag, forvente en tilbagetrækningsalder på 69 år. Personer, der er 40 år i dag, kan forvente en tilbagetrækningsalder på 71, mens de, der i dag er 30 år, kan se frem til at trække sig, når de er omkring 73 år gamle.

Der er også grupper, som ikke har sparet regelmæssigt op til pension i løbet af hele deres voksenliv. Det kan for eksempel være i perioder med barsel (uden løn med pension), eller hvis man har været selvstændig, ledig, på deltid eller arbejdet i udlandet. For dem er det særligt vigtigt at få undersøgt, om pensionen dækker tilstrækkeligt, eller om der skal betales mere ind til pension, for at pensionisttilværelsen lever op til forventningerne.

Vi forventer et længere arbejdsliv

Vi lever længere, og vi er også indstillet på at arbejde længere. Eksempelvis forventer 28 procent af de 18-24-årige først at gå på pension, når de er 68-73 år. Til sammenligning forventer kun 11 procent af 55-64-årige at blive så længe på arbejdsmarkedet. Her regner 55 procent derimod med at gå fra, når de er 63-67 år. Det afspejler både stigningen i levealderen, og at der

politisk er lagt op til at lade folkepensionsalderen stige med levealderen. Således kan en 30-årig i dag, som følge af tilbagetrækningsreformen, forvente en folkepensionsalder på 73 år – mod en pensionsalder på 67 år for personer, der er 60 år i dag.

På tværs af generationer er der altså en forventning om, at vi skal være flere år på arbejdsmarkedet. Men langt de færreste forventer, at deres egen tilbagetrækningsalder vil stige lige så hurtigt, som det er forudsat politisk. Eksempelvis forventer 70 procent af dem under 35 år at gå på pension, før de fylder 70 år. Det til trods for, at der er udsigt til en folkepensionsalder for gruppen på 72 år eller højere. Noget af det skyldes, at mange forventer, at den faktiske folkepensionsalder er lavere, end hvad der aktuelt er udsigt til, men også at mange forventer at trække sig tidligere tilbage end, hvad reglerne umiddelbart tilsiger.

“70%
af de 18-35-årige forventer
at gå på pension, før de er
70 år, men de har først
udsigt til folkepension, når
de er over 72 år”

Mange er utrygge ved pension

Kun hver fjerde, der endnu ikke er gået på pension, er trygge ved, at de sparer nok op til pension. Utrygheden er størst blandt kvinder, hvor kun 21 procent i høj grad er trygge ved, at de sparer nok op til pension mod 32 procent blandt mændene.

Utrygheden om pension står i kontrast til de faktiske tal, der peger på, at vi generelt er relativt gode til at spare op til pension. Ifølge Danica Pension er det omkring 20 procent af danskerne (både mænd og kvinder), som sparer så lidt op til pension, at det kan betyde en væsentlig nedgang i levestandarden, når de trækker sig tilbage. Det peger på, at mange af os gå rundt med en unødigt bekymring for, om vi sparer nok op til pension. En bekymring, som et pensionstjek eller et møde med en pensionsrådgiver kan afhjælpe.

Overblik giver større tryghed

Utryghed om pension hænger ofte sammen med manglende viden om og overblik over vores pension. Der er en klar sammenhæng mellem større

interesse for pension og større tryghed om pension. For mens over 30-40 procent af dem, der har fået tjekket deres pensionsforhold i det forgangne år, i høj grad er trygge ved deres pensionsforhold, er det kun 6 procent blandt dem, der aldrig har tjekket forhold omkring deres pension. Det resultat går igen for alle aldersgrupper – bedre overblik øger altså trygheden, om man er 25 eller 55 år. Samlet set har over halvdelen tjekket deres pensionsforhold inden for det

seneste år, mens knap 30 procent ikke har tjekket sine pensionsforhold inden for det sidste år. 13 procent husker ikke, hvornår de sidst tjekkede forhold omkring deres pension.

Få overblik over dine pensionsordninger på pensionsinfo.dk og tjek om opsparingen og dækningen er tilstrækkelig for eksempel ved tab af erhvervsevne. Generelt er det en god idé at tjekke op på ens pensionsordninger ved større livsændringer.

Der er en klar tendens til, at interessen for pension stiger, jo nærmere pensionsalderen kommer. Således er det 40 procent af de 55-årige, der har tjekket forhold omkring deres pension inden for den seneste måned, mens det kun er 16 procent blandt de 25-35-årige. Det til trods for, at der ofte sker større ændringer i livet for yngre personer, såsom at stifte familie eller skifte job.

I hvilken grad føler vi os trygge ved, at vi sparer nok op til pension?

24%

føler sig slet ikke eller i mindre grad trygge.

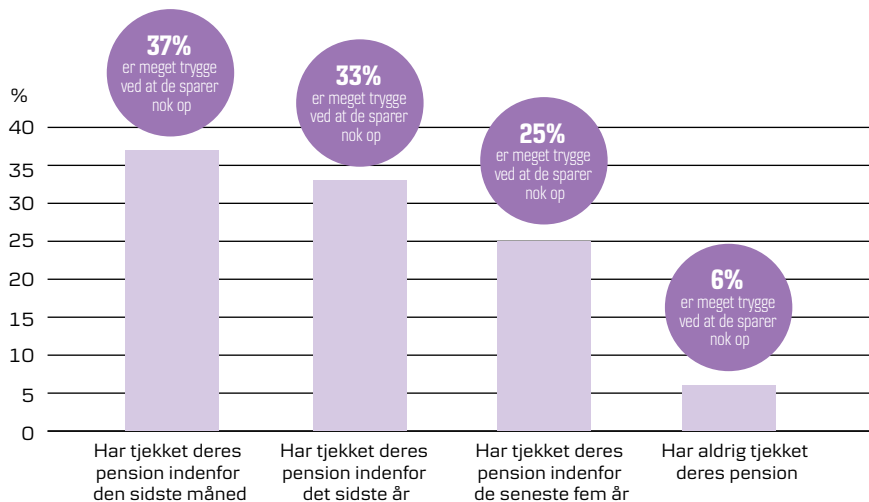
28%

føler sig i nogen grad trygge.

26%

føler sig i høj eller meget høj grad trygge.

Dem, der tjekker deres pension ofte, er også mere trygge ved, at de sparer nok op

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Kun hver femte tjekker pension regelmæssigt

Hver femte har gjort det til en god vane løbende at tjekke, om de er ordentligt dækket i deres pensionsordninger, mens 15 procent sidst tjekkede deres pensionsforhold i forbindelse med et møde i banken. Hver tiende tjekkede i forbindelse med jobskifte.

Som tommelfingerregel bør man tjekke sin pension, hvis der er sket væsentlige livsbegivenheder inden for det seneste år. Det kan eksempelvis være jobskifte, boligkøb, ægteskab, skilsmisse eller familieførelse. Ét er nemlig, at få styr på forhold omkring selve pensionsopsparingen. I langt de fleste pensionsordninger indgår der også forsikringer – navnlig livsforsikring og forsikring ved tab af erhvervsevne. Derfor er det også en god idé at dobbelttjekke, at disse er opdaterede, så de passer til den familiesituation, man har, eller den type job, man skifter til.

Penge at spare ved at sammenlægge ordninger

Der kan være penge at spare ved at sammenlægge sine pensionsordninger, hvis man skifter job til et sted, der har en anden pensionsudbyder end ens gamle arbejde. Eksempelvis har mere end halvdelen af de 40-årige mindst tre pensionsopsparinger. Og knap hver femte, som er fyldt 60 år, har mindst 6 opsparinger.

Der kan være mange årsager til at have flere opsparinger. Det kan være, at man har dem på særlige vilkår eller med nogle særlige rettigheder, man ikke umiddelbart kan få ved at samle dem under én ordning. Men ulempen ved flere ordninger kan være, at man mister overblikket over sin økonomi som pensionist. Samtidig er der ofte mærkbare økonomiske besparelser ved at samle sine pensionsordninger, fordi man kan spare omkostninger.

25.900 kr.

Kan du cirka **spare i omkostninger** og tabt afkast, hvis du som 35-årig sammenlægger to af dine pensionsordninger til én.

31.200 kr.

Kan du cirka **spare i omkostninger** og tabt afkast, hvis du som 45-årig sammenlægger tre af dine pensionsordninger til én.

Anm.: Vurderingen er baseret på nye kunder i Danica Pension
Kilde: Danica Pension

Man bør tjekke sin pension, hvis en af følgende begivenheder har fundet sted:

Dødsfald i familien

Jobskifte

Ægteskab

Skilsmisse

Familieførelse

Børn der flytter hjemmefra

Boligkøb

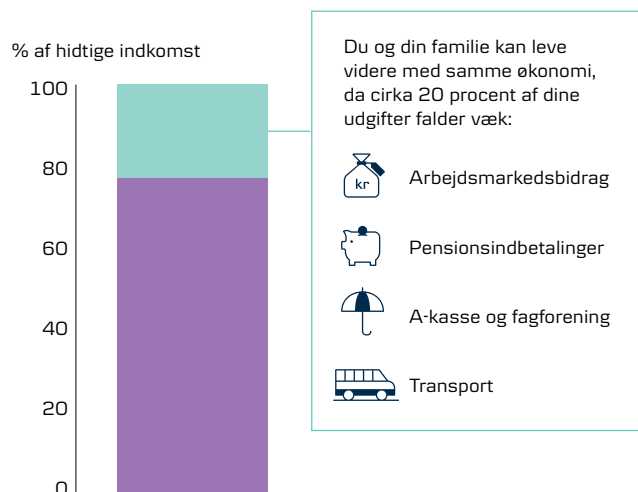
Vi sparer meget op til pension – og mere end et sted

Mange er godt rustet økonomisk til alderdommen. Det skyldes navnlig, at mange af os har en betydelig privat pensionsopsparing, der er opbygget gennem et langt arbejdsliv. Men ens økonomi som pensionist er ikke kun bestemt af pensionsopsparingen. Opsparing i bolig og i frie midler, såsom aktier og obligationer eller indestående på opsparingskonti, bør også indgå i vurderingen af ens økonomi som pensionist.

Som tommelfingerregel bør ens opsparing være så stor, at den sikrer, at man får udbetalt svarende til 80 procent af slutlønnen, når man trækker sig tilbage. Det sikrer, at man ikke behøver at gå ned i levestandard, når man trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

Over 60 procent forventer, at det vil være svært, at gå ned i levestandard, hvis det skulle vise sig, at der ikke er sparet tilstrækkeligt op til pensionisttilværelsen. Det kan eksempelvis være ved at reducere de løbende udgifter eller ved at flytte i en billigere bolig.

Man bør få svarende til 80% af sin slutløn udbetalt, når man går på pension

Kilde: Danske Bank

Kvinder har mindre pensionsformuer

Godt 30 procent af vores formue ligger i vores pensionsopsparing, der især er steget som følge af arbejdsmarkedspensionerne er blevet mere udbredte. Langt størstedelen af os har vores egen pensionsopsparing, der udbetales løbende, på en gang, eller som kombination af de to, når man når pensionsalderen. På tværs af køn sparer vi overordnet set lige meget op til pension. Kvinder sparer 12,9 procent op af deres løn i pension, mens mænd sparer 12,8 procent op, ifølge Danica Pension.

Mænd har dog i gennemsnit en højere pensionsformue end kvinder, og det hænger sammen med, at mænd oftest har en højere indkomst, og dermed opnår de en højere pensionsopsparing i kroner og øre end kvinderne. Derudover er kvinder generelt længere tid væk fra arbejdsmarkedet i forbindelse med barsel, og de er også mere tilbøjelige til at have perioder på deltid.

Pensionsordninger sikrer dig hele livet

Hvis man starter med at spare op til pension som 30-årig, og man skal have en pensionsopsparing, så man kan få udbetalt svarende til 80 procent af sin slutløn, ved pensionering som 67-årig, så skal der spares 7, 16 eller 20 procent op af lønnen, hvis man tjener hhv. 300.000, 500.000 eller 800.000 kroner (og man har en øvrig formue ved siden af).

Hvor meget det er nødvendigt at indbetale til pension afhænger af lønindkomsten

Forventet slutløn	Nødvendig indbetaling til pension	Øvrig formue ved pensionering
300.000 kr.	7%	450.000 kr.
400.000 kr.	13%	700.000 kr.
500.000 kr.	16%	1.000.000 kr.
600.000 kr.	19%	1.250.000 kr.
700.000 kr.	19%	1.400.000 kr.
800.000 kr.	20%	1.500.000 kr.

Kilde: Danica Pension

Det understreger også, at hvis man får et nyt job med højere løn, er det en rigtig god idé at dobbelttjekke, at man fortsat er godt dækket i sin pensionisttilværelse.

Pension er også bolig og frie midler

Når man sparer op til pension, er det ikke ligegyldigt, hvad man har sparet op i. Sammenlignet med mange andre opsparingsformer har pensionsopsparing en relativ lempelig afkastbeskatning. Og pensionsopsparing er den foretrukne måde at sikre sin indkomst livsvarigt. Men andre typer formue – navnlig boligformue og finansiell formue i øvrigt – bør også tænkes ind i finansieringen af pensionisttilværelsen.

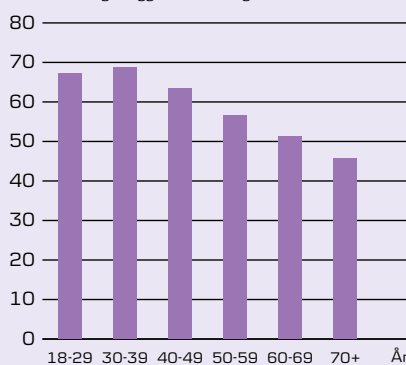
14 procent svarer, at de sparer målrettet op til pension via frie midler som aktier og obligationer som supplement til deres pensionsordning. Det er navnlig udbredt blandt mænd, der er næsten dobbelt så tilbøjelige til at have denne opsparingsform end kvinderne. 13 procent sætter også penge til side til deres pensionsår på en konto i banken. Det gælder både mænd og kvinder, og tendensen er stigende med alderen.

Blandt de 60-69-årige bor over 68 procent i en ejerbolig, og også blandt personer i 70'erne er det et flertal, der bor i ejerbolig. Mange, der når pensions-

alderen, har reduceret deres boliggæld væsentligt. Den gennemsnitlige gældsfaktor – altså hvor meget gælden udgør af boligens værdi – er under 50 procent i gennemsnit for personer over 60 år, mens den er omkring 70 procent for de yngste aldersgrupper. Tallene dækker alene personer med lån og omfatter ikke dem i den ældre aldersgruppe, der er fuldstændigt gældsfrie. Det betyder, at mange har opbygget en væsentlig friværdi, der løbende kan udnyttes i pensionsalderen. Og en del i den gruppe har mulighed for eksempelvis at tage et nedsparingslån som supplement til sine pensionsudbetalinger eller vælge afdragsfrihed i pensionisttilværelsen, så de løbende udgifter reduceres.

Boliggælden falder med alderen

Gennemsnitlig boliggæld % af boligens værdi

Kilde: Realkredit Danmark

Vigtige valg om ind- og udbetaling

Hvordan man vælger at spare op til pension og få sin pension udbetalt har stor betydning for ens økonomi. Ét er forskellen i beskatningen blandt forskellige opsparingsformer, noget andet er, hvordan forskellige opsparingsformer modregnes i tillæg til folkepensionen. Og det kan let løbe op i mange penge. Hvor folkepensionens grundbeløb på knap 75.000 kroner om året ikke påvirkes af andre typer opsparing og udbetalinger derfra, så påvirkes pensionstillægget på op til cirka 80.000 kroner for en enlig og knap 40.000 kroner for personer i par, af hvilke private pensionsudbetalinger man i øvrigt har. For par har partnerens indkomst også betydning. Dertil kommer, at tillæg som ældrecheck, helbredstillæg og varmetillæg også bestemmes ud fra, hvad man har i pension i øvrigt. Grundbeløbet kan påvirkes af lønindkomst.

Det betyder, at det er vigtigt at forholde sig til hvilken type pensionsordning, man indbetaler til, hvilken formue man ellers har, og hvilken rækkefølge man vælger at få sine penge udbetalt i. Det kan være en god idé at søge rådgivning om det, og gerne i god tid, da det giver bedre muligheder for at indrette sin økonomi på en hensigtsmæssig måde.

Tidligere tilbagetrækning kræver planlægning

Langt størstedelen af os er indstillet på at pensionsalderen stiger de kommende år, og mange er os er også indstillet på at skulle arbejde længere. Der er dog både mange, der forventer at trække sig tidligere end den officielle pensionsalder og en del, der forventer at blive længere end på arbejdsmarkedet, end hvad den officielle pensionsalder tilsiger.

Der er stor forskel på, hvad vi forventer bliver årsag til, at vi trækker os tilbage fra arbejdsmarkedet. Størstedelen af dem under 55 år forventer, at det vil være ønsket om at bruge mere tid på familie og fritid, der vil være motivationen bag deres tilbagetrækning.

I takt med at pensionsalderen nærmer sig, er det imidlertid bekymringer om ens egen fysik og om arbejdsvilkårene generelt, der topper listen over grunde til

at trække sig tilbage. Næsten halvdelen af de 55-63-årige mener, at deres fysik vil afholde dem fra at blive længere på arbejdsmarkedet. Til sammenligning er der langt færre i aldersgruppen, som forventer, at utilfredshed med lønnen eller manglende fleksibilitet vil få dem til at trække sig tilbage.

Tidligere tilbagetrækning stiller krav

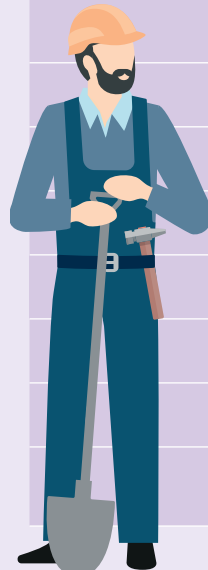
Har man et ønske om at trække sig tidligere fra arbejdsmarkedet end den officielle pensionsalder, så kræver det også økonomisk planlægning. Det er også tilfældet, hvis man ønsker at trække sig senere, men der er færre potentielle negative økonomiske konsekvenser ved dårlig planlægning af en senere tilbagetrækning.

Hvis man som 50-årig i dag eksempelvis ønsker at trække sig tilbage som 66-årig frem for som 68-årig, så vil det kræve en

ekstra opsparing på omkring 6 procent af indkomsten, ud over hvad man ellers sparer op. For en person, der tjener 400.000 kroner, svarer det altså til en merindbetaling til pension på næsten 25.000 kroner om året i årene op til pensionering. Alternativt skal der spares op via frie midler eller ved at afbetale hurtigere på ens boliggæld.

Det er altså et betydeligt ekstrabeløb, der skal spares op, men jo tidligere man kommer i gang med det, desto mindre skal man spare yderligere op hver måned. Som en tommelfingerregel skal man øge sin opsparing med, hvad der svarer til en halv årsløn for hvert år, man ønsker at trække sig tidligere tilbage. Det er mange penge, og jo tidligere man kommer i gang, jo mindre skal man lægge til side.

Hvad afholder dig fra at blive længere på arbejdsmarkedet?	35-54-årige	+55-årige
Jeg ønsker at bruge mere tid på fritidsinteresser	44%	36%
Min krop/fysiske tilstand	42%	43%
Jeg ønsker at tilbringe mere tid med min familie	41%	29%
Arbejdsvilkår	16%	19%
Min mand/kone/kæreste/samlever er gået på pension	12%	17%
Min psykiske tilstand	12%	9%
Lønniveauet i mit job	8%	6%
Manglende fleksibilitet på min arbejdsplads	7%	9%

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

Efterløn er en mulighed for nogle

I dag er der cirka 450.000 medlemmer af efterlønsordningen og 70.000 personer på efterløn (ultimo 2016). Den giver aktuelt mulighed for at trække sig tilbage fem år før den aktuelle pensionsalder. Det vil fremadrettet gradvist blive reduceret til tre år. Man kan få efterløn, hvis man har indbetalt til ordningen via sin A-kasse i mindst 30 år (der gælder andre regler, hvis man er født før 1978), og derudover opfylder en række andre krav.

Hvorvidt det bedst kan betale sig at spare op via efterlønsordningen, ved at spare op i frie midler eller i sin pensionsopsparing afhænger af en række forhold. Det er for det første afgørende, om man forventer at gøre brug af ordningen eller ej. For det andet har alderen betydning i forhold til, hvilken type efterlønsordning

man er dækket af, og fordi den afgør, hvor længe en eventuel alternativ opsparingsform ville kunne vokse. Derudover spiller størrelsen på ens pensionsopsparing også ind på, hvor meget man kan få udbetalt i efterløn. Jo større ens pensionsopsparing er, desto mindre kan man få udbetalt i efterløn. Til sidst bør man overveje, om der er andre mere attraktive opsparingsmuligheder, eller om man har anden dyr gæld, som det bedre kan betale sig at afvikle end at spare op via en efterlønsordning.

Efterlønsordningen indeholder også muligheden for at få et såkaldt seniorjob i årene op til pensionsalderen. Derudover giver det en skattefri præmie, hvis man er medlem af ordningen, men i sidste ende vælger at trække sig tilbage senere end efterlønsalderen.

Så meget ekstra skal man spare op på sin pensionsopsparing for at kunne trække sig tilbage 2 år før tid
(afhængig af hvornår man går i gang)

Fra man er 30 år

Fra man er 40 år

Fra man er 50 år

Fra man er 60 år

Kilde: Danica Pension

Pension er også forsikring

Risikoen for at blive ramt af sygdom i løbet af sit arbejdsliv

Kvinder

30%

Mænd

22%

Anm.: Opgjort blandt Danica Pensions privatkunder
Kilde: Danica Pension

de fleste pensionsordninger ligger der minimum to forsikringer, der sigter mod at sikre både en selv og ens familie i tilfælde af sygdom eller død. En forsikring mod tab af erhvervsevne, hvis man skulle blive syg i en længere periode, og en livsforsikring.

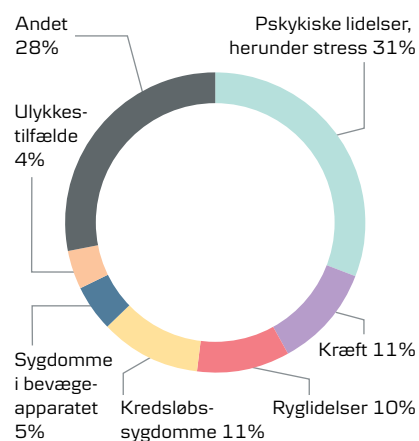
Cirka hver femte mand forventes at blive længerevarende syg i løbet af sit arbejdsliv. Blandt kvinder er det omkring hver tredje, der ventes at gøre brug af deres forsikring mod tab af erhvervsevne inden pensionsalderen. Og 4 procent af mænd og kvinder forventes ikke at leve frem til pensionsalderen. I begge situationer er forsikringsdækningerne afgørende for økonomien.

Mange rammes af længerevarende sygdom

Der kan være mange grunde til, at man bliver sygemeldt i en længere periode, og det svinger både med alder, køn og arbejdsform, hvad man er i størst risiko for at blive ramt af. For langt de fleste, men navnlig yngre kvinder, er psykiske lidelser såsom stress den primære årsag til, at man i kortere eller længere perioder har forladt arbejdsmarkedet.

For mange er der tale om midlertidige sygdomsforløb, hvor en førtidspension ikke er relevant. Mister man helt eller delvist arbejdsevnen, er det også typisk en længere proces at få tilkendt førtidspension, og navnlig for personer under 40 år er der begrænsninger. Som led i processen om eventuel tilkendelse af

Hvad er der størst risiko for at blive ramt af?

Kilde: YouGov for Danske Bank, 2018

førtidspension skal man først igennem ressource- og jobafklaringsforløb, der afdækker ens arbejdsevne. Mens man er i jobafklarings- og ressourceforløb, får man en relativt lav ydelse fra det offentlige. Derfor er det afgørende, at man har en fornuftig dækning mod tab af erhvervsevne, der er skruet sammen, så man samlet set har 80 procent af sin hidtidige løn udbetalt. Det skyldes blandt andet også, at en tab af erhvervsevneforsikring modregnes det offentlige krone-til-krone, når man er i jobafklarings- eller ressourceforløb.

Livsforsikringer bør stemme med livssituation

Det er desværre ikke alle, der lever til at blive gamle. I den situation er det vigtigt, at de efterladte ikke skal kæmpe med økonomien. Derfor anbefales en forsikringsdækning, der gør, at familiens økonomi er uforandret i de første 2 til 5 år efter ens dødsfald.

Præcis hvor stor en livsforsikring, man bør have, afhænger af ens familiesituation samt familiens gæld og ejerforhold. Som tommelfingerregel er det ikke afgørende at have en livsforsikring, hvis man er enlig, og hverken efterlader sig børn

eller partner, der er økonomisk afhængig af en. Har man derimod hjemmeboende børn, og ønsker man at sikre, at ens ægtefælle kan blive boende i huset, er det vigtigt med en større livsforsikring. I det regnestykke bør man også tage højde for størrelsen af ens gæld, da en livsforsikring kan hjælpe med at betale af på gælden.

Er man eksempelvis gift, har hjemmeboende børn og en gæld på over fire gange husstandsindkomsten anbefales det, at man har en livsforsikring på 5 gange ens nuværende årsløn efter skat.

Hvor stor skal livsforsikringen være?

Behov for dækning Antal årslønninger efter skat	Lille gæld (Gæld på mindre end to gange hus- standsindkomst)	Mindre gæld (Gæld på to - fire gange husstands- indkomsten)	Større gæld (Gæld på mere end fire gange hus- standsindkomsten)
Enlig, ingen børn under 21 år	0 årslønninger	0 årslønninger	0 årslønninger
Gift/samlevende, ingen børn under 21 år	2 årslønninger	3 årslønninger	4 årslønninger
Gift/samlevende, har børn under 21 år	3 årslønninger	4 årslønninger	5 årslønninger

Kilde: Danica Pension

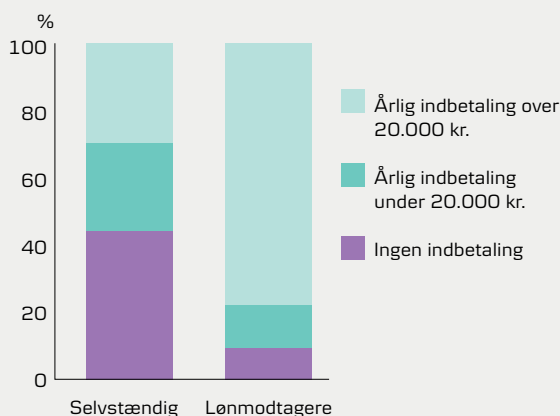
Mange selvstændige sparer ikke nok op til pension

Mange selvstændige sparer slet ikke op til pension – eller sparer kun meget lidt op. Næsten halvdelen af alle selvstændige sparer slet ikke op til pension, mens det samme kun gælder 8 procent af lønmodtagerne. Og mange af de selvstændige, der indbetaler til en pensionsordning, indbetaler også mindre end lønmodtagerne. Alt i alt betyder det, at mange selvstændige risikerer ikke at have penge nok til pensionistilværelsen.

Det skyldes blandt andet, at mange selvstændige ser deres virksomhed som deres pensionsopsparing. Det kan også give god mening for mange, men det kan også give stor usikkerhed om økonomien i pensionsårene. For nogle vil det være usikkert, om man overhovedet kan sælge virksomheden videre, når man en dag ønsker at trække sig tilbage, og om man i så fald kan få den ønskede pris for den. Derfor bør man som tommelfingerregel sørge for at sprede sin risiko, så man for eksempel både sparer op i virksomheden, via løbende indbetalinger på en pensionsordning og i andre aktiver såsom ejerbolig.

Selvstændige er dog mere tilbøjelige til at spare op til pensionen i frie midler. Hvor det eksempelvis generelt kun er 14 procent, der sparer op til pension ved at købe aktier og obligationer, er det næsten dobbelt så mange blandt selvstændige – 27 procent.

En stor del af de selvstændige sparer slet ikke – eller kun lidt – op til pension

Kilde: Forsikring og Pension

Når man ikke betaler ind til pension, er man heller ikke dækket af forsikringerne, der normalt ligger i forbindelse med pensionsordninger. Hvis man taber sin erhvervsevne, er man således ikke dækket. Selvstændige er ofte særligt sårbare, da det eksempelvis i en enmandsvirksomhed kan have store konsekvenser for forretningen, hvis man skulle blive syg

og være væk fra arbejdet i en længere periode. Der er gode muligheder for både at dække pensionsindbetalinger og forsikringsordninger for selvstændige. Man kan eksempelvis indbetale 30 procent af virksomhedens årlige skattemæssige overskud på en pensionsopsparing mod fuldt fradrag.

Læs mere og test din økonomiske
tryghed – og se, hvem der ligner dig
mest på danskebank.dk/tryghed

Danske Bank A/S
Holmens Kanal 2-12
1092 København K
Tlf. 33 44 00 00
CVR-nr. 61126228-København
danskebank.dk/tryghed